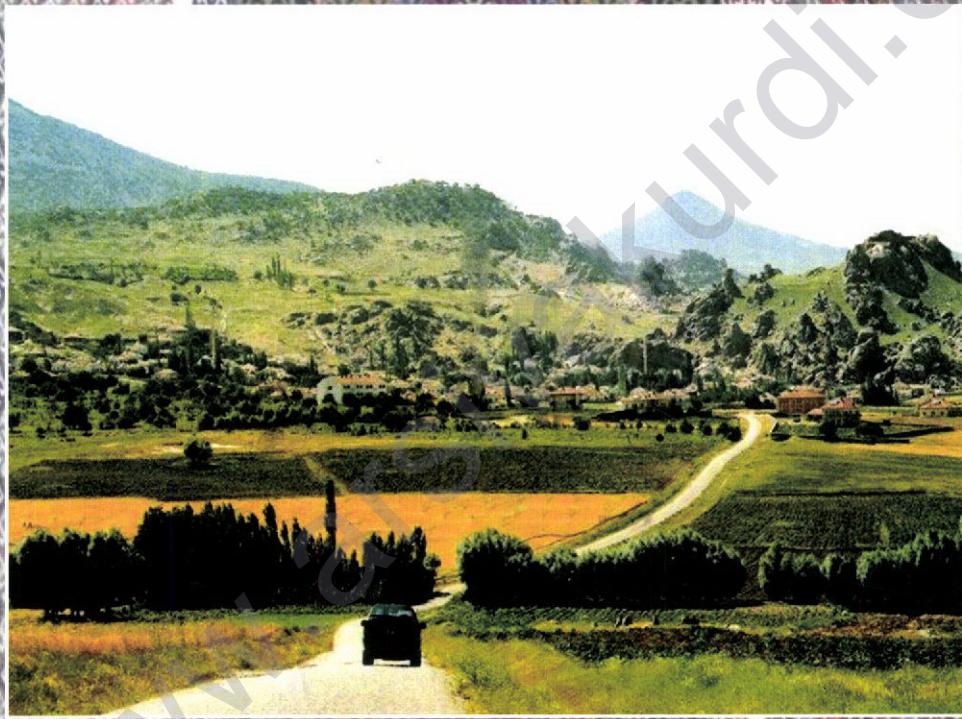

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliyê

bîrnebûn

hejmar 56 | 2013

Gundê Kelê (Kalebalta)

17

Tesîristin

Amedekar: Nesrîn Bayram

Çavkanî: Fatma Mert Sütcü ji Celebê

(Fata Mehmadî İboiyî Xezdalî)

8

Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn

Muzaffer Özgür

43

Orta Anadolu Kürtlerinin Tarihteki izleri

Dr. Mikailî

56

Kalebalta Köyü/ Gundê Kelê

Ömer Yüce

www.arsivakur.com

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çıkar.

Utgas av Apec Förlag AB

hejmar 56 | 2013

Ansvarig utgivare: Ali Çiftçi

Editor: Ali Çiftçi, Seyfi Doğan, Muzaffer Özgür

Koma redaksyonê

A. Çiftçi, Dr. Mikaîlî, H. Erdogan, M. Bayrak, İ. Türkmen,
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ates, Sefoyê Asê, Vahit
Duran, Mem Xelikan, Mustafa Mih, Özgür Kara û Yusuf Polat

Adress

Navnışana li Swêdê
Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige
Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet:

www.birnebun.com / www.birnebun.eu

Têkili/İlişki

Danimarka: Irfan Baysal, 0045-27 11 58 83

Belavkirin / Dağıtım

Ewropa:

Muzaffer Özgür

Birnebûn

Postfach 900348, 51113 Köln / Almanya

Tfn: 0049-172 298 24 51

Türkiye

İstanbul

Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 130/6, Beyoğlu

Bîha/Fiyati:

Europa: 5 Euro

Türkiye: 5 YTL

Abone

Swêd: 400 SEK • Almanya 40 Euro

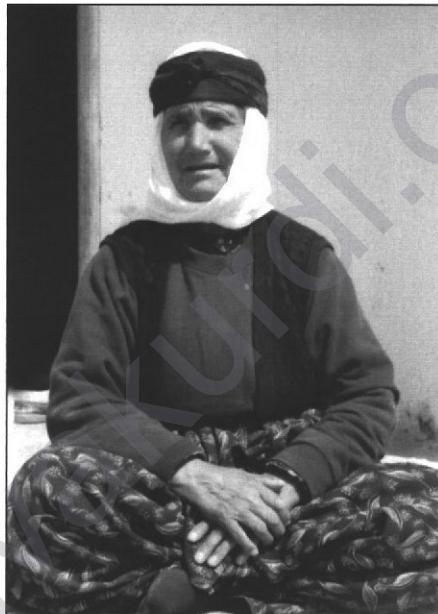
Welatên din ên Ewropayê: 50 Euro

Îsveç hesap numarası: (Birnebûn) bankgiro: 402-2224

Ji bo aboneyen li derveyî Swêdê / Îsveç dışındaki aboneler için
APEC, "Bîrnebûn"Bankgiro–Stockholm/Sweden

SWIFT: HANDSESS

IBAN: SE07 6000 0000 0002 6588 5078

Gare Mert (ji mala Hika) Buka mala Bukiya - Gundê Bulduk

Her nîvîkar berpirsê nîvîsa xwe ye.

Mafê redaksyonê heye ku nîvîsen ji Bîrnebûnê re têñ, serrast û kurt bîke. Ger nîvîs çap nebin jî, li xwedîyan nayêñ vegeandîn.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û

Komela Zîman li Almanyayê piştgirêñ kovarê ne.

Naverok

6	31
Jî Bîrnebûnê Ali Çiftçi	Sê Çirayên Geş Xizan Şilan
8	33
Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn Muzaffer Özgür	"Ez qurban, bi kurmancî deng kirin çima súc û guneh dibe!" Seyfi Doğan
14	35
Belevoka Komîteya Îstîħlas û Îtîħad a Anatolî û Kurdistanê Amed Tigrîs	Nasname Ömer Faruk Hatipoğlu Wergera ji türkî: Nuh Ateş
17	40
Teşî ristin Amedkar: Nesrin Bayram Çavkanî: Fatma Mert Sütcü	Destanê Şêxbizin Xamgeli Bane
19	43
Li ser kurdî Adem Özgür	Orta Anadolu Kürtlerinin Tarihteki izleri Dr. Mikaîlî
21	56
Şopêñ dema xatîrxwaztinekê -IV Nuhê Hecî Malê Herşîd	Kalebalta Köyü/ Gundê Kelê Ömer Yüce
28	65
Çend Henek Mem Xelikan	Aksaray Kürtleri Zazacası -III Nêşîrvan Qîloñî
30	71
Helbest Seyfi Doğan	"Pontos Antik Bir Kimliğin Geri Dönüşü" Amed Tigrîs

Ji bîrnebûnê

Îsal di 14-19ê gulanê de li bajarê Amedê Pêşengaha Kitêban a çaremîn pêk hat. Wêşanxana me ji di pêşengehê de, bi du semîneran cih girt. Meha gulanê bi her awayî, xwazayıya xwe li bajarê Amedê dida xuya-kirin. Baraneka xweş dibarî. Îsal ne weke salên berê bû. Hewayeka xweş, dilgermiyek, rûkenî, hêvî û tevgerîneka din dixuya!..

Bi taybetî, ev mîvanperwerî, alîkarî û dilgermiya amadiyêñ ku bo me bibin alîkar, dest ji karê xwe berdabûn bo ku bêñ kitêbêñ me bigihînin ciyê pêşengahê, nas û dostêñ wek Beşîrê Têrikî, heval şîrikêñ wî û gelek kes û nasêñ din...

Hemû pêşengeh ciyêñ berhem danasîn û hevdu dîtinan in. Bi taybetî ya kitêban bo me kurdêñ Bakûr, li şûneka wekî bajarê kurdan ê qedîm maneyeka xwe ya din heye. Zimaneki ku ji teref dagîrkeran ve hatiye qedexe kirin, xwendin û nivîsandinê re îmkan nehatine dayîn, însanêñ bi vî zimanî deng dikin, bi darê zorê û bi sinorêñ ne xwazayı, ji hev hate ñutkirin, kesayetiya wan a kurd, nîfş bi nîfş hatiye ñîkar kirin, di rojeka wiha de hate ñutkirin, bi hev re danûstandin, ji nêz de hevûdu naşîn û guhdarî kirin û herwiha dîtina berhemêñ kurdî, ji bo min ciyê şanaziyeka bilind bû.

Çend balkêşiyêñ din ên wê pêşengeha îsal ew bûn; sembola pêşengehê bi çar herfêñ ku dewletê qedexe kiribûo hatibûn xemilan-din. Agahdariyêñ xwe her bi duzimanî, kurdî

(kurmançî/kirmançî) û tirkî bûn. Piraniya semîneran bi kurdî bûn.

Semînera li ser Kurdêñ Anatoliyê di pêşengehê de, bi tevlîbûn û baldarîyeka baş hat temâse kirin. Rojnameya rojane ku li Amedê bi navê *Güncel* derdikeve li ser semi-nerê û herwiha naveroka gotaran bi berfirehî, ji pînûsa Heci Gûneş cih girt.

Ev proseya nû ya diyalog û aştiyê di nav xelkê Amedê de tesireka erêni ya du-dilî hiştibû! Aramî û bi azadî pirsa kurdî bê çareserkirin hêviya wan bû! Lê baweriya bi dewletê anîn, her bi dudilî li ba piraniya hebû!

Mixabin, ev dudilî û gumana bi dewletê di nav kurdan de heye her ku diçe zêde dibe! Aliyê kurd ji bo ev aşti û aramiya ku peyda bûye, berdewam be gelek gav avêtine, lê terefê dewletê tu gavêñ berbiçav nehatine avê-tin. Van rojêñ dawî ev buyerêñ ku li Stenbolê û li Licê rûdan tesireka pir neyêni li pêvajoyê dike. Xuya dibe ku ne dewlet, bi rêvebiriya partiya AKPê, di bin serokatiya Recep Tayip Erdogan de, ne ji hêzên oposisyon(dijber)

ji bo çareseriya pirsa kurd û Kurdistanê ne amade ne.

Partiya AKPê dixweze dîtin û siyaseta xwe, li ser tevayıya welêt dîkta bike heta bi darê zorê be ji bi ya xwe bike. Bîrûbawerîyên din re tehemul nake û tu îmkanan jê re na-hêle. Di çareseriya doza kurd û Kurdistanê de ji ne rast in!..

Oposisyonên ku niha li Turkiyê ji derê hêzên kurda hene ji, di pirsa kurdî de ne samîmî ne. Dewletcî û kemalist in.

Çalakiyên ku ji bo parka Geziyê têr kirin divê meriv ji bo wan alîgir be, lê hişyar be. Hinek hêz û kesên kemalist û nijadperestên tirk dixwazin kurdan bi kar bînin!..

Ev du sal in li Suriyê xelkê serîhildaye û şerekî dijwar yê xof ku heta niha bûye sebebê kuştina ji 100 hezarê zêdetir û bi sedan hezar malbatên pêrişan û xezan li pey xwe hiştiye. Tesüreka mezin li ciwata kurd ji kiriye.

Heta van rojên dawî rewşa kurdên Suriyê baş dixuya, qet nebe, bi hev re şer nedikirin. Mixabin, çend bûyerên wê dawîyê ew rewşa xira kirin. Di demeka wiha de pêwîstiya kurdan bi hevkârî û wxewurtkirinê heye! Bûyerên bî vî rengî, ji aliyê kijan hêz an kesan ve bêt kirin divê raya giştî ya kurd qebul neke û ew ji li xwe rexne bigrên ku careka din ev nexweşîyên ku çedîbin dubare nebin. Ji aliyê din ve di medya "ciwaki/sosyal" wek *facebook*, *twiter* û *internetê* de ji kes an grub di şûna ku zimanekî nerm û rexnên erêni ku rê ji diyalogê re vekin, zimanekî dijminane ku tu xêra xwe ji çareseriyekê re nabe, bi kar tînin.

Ev hejmara ji dîsan nivîsên pênuşen bi we nas û yêñ nû ve hatiye dagirtin.

Muzaffer Özgür bi sernivisa *Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn* di derbarê pêşengeha kitêban a li Amedê û herwiha gera xwe ya wir, hest û dîtinên xwe bi me re par ve dike. Birêz Amed Tigris belevokeka dîrokî ya Komîteya Îstihlas û Îttihad a Anatolî û Kurdistanê ku di salên 1926-27 an de hatiye belavkirin, bi pêşgotineka kurt wergerandiye kurmancî û li gel orijînala wê, ji ber aktualîteya rojê di vê hejmarê de hatiye weşandin.

Adem Özgür xortekî ji gundê Celika bi sernivisa *Li ser kurdî* niviseka balkêş, hem li ser serpêhatiyeka xwe û hem ji girîngiya zimanê kurdî nivisiye. Em bi vê xebatê Adem serbilind bûn û herwiha soz daye ku ji vira ha ew ê bi kurdî binivisine.

Bi hêviya ku ciwanên wek Adem Özgür ê bibin nimûne û xwedî li zimanê xwe derkevin havîneka xweş bo we hêvî dikim!

Kurdên Anatoliyê li Amedê bûn

MUZAFFER ÖZGÜR

Li dawiya 11 salêni li sîrgûnê şûn de dema rêya çûyîna min ya welat vebû, daxwaza min a çûyîna Kurdistanê jî

li ser milê min giran dibû. Lê min nedikanî xwe amadebekim û tekevim rêya welêt. Çend caran min li ber xwe de lê, ji ber çend pîrsên cuda bi serneketim. Ew xeyal û daxwaz di dilê min de wek agirekî mabû. Dîsa

jî min li ber xwe dida ku ez herim welêt. Îmkan çêbûn û roja çûyîna welêt hat.

Daxwaza Kekê Ali hebû ku li Amedê besdarî pêşengeha pirtûkan a TÜYAPê bibe. Me li ser we sohbet kir û biryar da ku em herin welêt, besdarî pêşengeha pirtûkan bibin û eger hat qebûlkirin, semînerekê jî

Foto: Esin Akgül Güneş

Jî seminera kurdên Anatoliyê dimenek.

Foto: Esin Akgül Güneş

Li ser Kurdên Anatoliyê bidin. Roj hat em di hemû planên xwe de bi serfirazî bi ser ketin.

Ez û Kekê Nuh ji balafirxana Frankfurtê di ser Ankara re firîn, ge-hiştin Amedê. Kurdistan ji bo min xeyalek bû. Ji bo karekî rewşenbîrî diçûm welêt. Lê çawa be, çi bibînim, kê nas bikim, tirs, şok û heyecan jî li ba min bûn.

Li ser balafirxana Amedê min fêhm kir ku cîyê leşkeriyê ye. Balafirên şer di cîhên xwe xûya dikirin û cemsên eskeri jî gelek bûn. Em daketin erdê. Dema min ji merdîwanê lingê xwe avêt ser a-xa welêt, min bi dengekî nizm got; "Bijî kurd û Kurdistan". Em derbasî hundir bûn û birayê me yê hêja parêzer, Levent Kanat jî li vir bû. Bi hevalekî xwe ve tevûhev ji bo karê xwe, ji Ankarayê hatibûn. Me ew

jî nas kir, parêzer Alper Doğmuş (ji Xelikan-Karacadaxê). Dema me hevûdu dît, ez gelek kefxwaş bûm. Em bi eynî balafirê hatibûn, lê me hay hevûdu nebûbû. Li der, li ber deriyê balafirxanê jî kek Ali û kek İbrahim Güçlü hatibûn me bigirin. Em şes kesên ji Kurdên Anatoliya Navîn li paytaxta welêt hatibûn ba hev, li ser pîyan me bîstekê sohbet kir. Me xatirê xwe ji Levent û Alper xwest.

Bi eraba Kek İbrahim em çûn mala birêz Amed Tigrîs. Mal a-va Kekê Amed ji me re mala xwe vekiribû. Me ew ji Swêdê nas dikir. Evarê jî kekê Mustefa Mih ji Berlinê hat xwe gehande me. Em evarê çûn parka li mehela Polatlarê. Me bi çend hevalan ve hevûdu dit. Kekê İbrahim Güçlü, ji kovara Vate Kekê Mahmut û Memoste Malmîsanij, ji

Foto: Esin Akgül Güneş

Mêrdînê kekê Hatip Xoce û çend kesên din demeka dirêj sohbet hat kirin.

Roja nû karê me yê pêşengeha pirtûkan dest pê kir. Pirtûkên me ji ber çend pirsên cuda dereng hatin. Me ji xortekî welatparêz li cîhê xwe hîşt û em çend saetan li bircên Amedê gerîyan. Reberê me kek Amed bû em ji bo kevnêşopiyêن bajêr agahdar dikirin. Balafirên şer gelek nizm li ser bajêr difiriyan, em bi xwe ji ecizbûn. Hevalan gotin; ew, hêz û hikumdariya xwe nişan didin!!!

Li pêşengeha pirtûkan cîvîna me ya li ser Kurdên Anatoliyê baş derbas bû. Nezikî 90-100 kes besdarî civînê

bûn. Moderatorê me Kek Amed Tigrîs bû. Kek Nuh Ateş, Kek Ali Çiftçi û ez ji axaftvan bûn. Zimanê civîna me kurmancî bû û ji bo Kurdi-Dimilkî û Tirkî ji bi rêya sîmultan dihate wergerandin. Me dor bi dor li ser mijarên xwe axaftinêن xwe kirin û bi rêya powerpointê ji resm, xerîtê û statistiken xwe nişan dan. Kekê Nuh li ser mijara *Dîrok*, *Koçberî* û *Ziman* axaftina xwe kir. Min ji li ser *Cîh û warê Kurdên Anatoliyê* agahdarî dan, li dawiyê ji Kek Ali li ser *Kovara Bîrnebûnê* agahdarî dan. Rojnamevan Haci Güneş û Esîn Akgülê (ji gundê Xelikan-Karacadaxê ye) ji ji aliyê resm û qayitkirina civîna me ve alikarî dan

me. Çi şans bû ku berpirsiyara salona me jî keçikeka me bû, xwendevana Zanîngeha Diclê bû û ji gundê Kırkısla-Cihanbeyliye bû.

Li ser standa me gelek heval û dost hatin, em dîtin. Serokê Şaredariya mezin ya Amedê Osman Baydemir û alîkarên xwe, Serokê BDP. Selahattin Demirtaş û hevalên xwe, Sosyolog İsmail Beşikçi û berpirsiyarên waqfa wan, Ragip Zarakolu û çend Akademîsyenên tirk, gelek nivîskarên kurd, rojnamevan û TV kurdan, kesên berpirsên siyaseta kurd û Kurdistanê, kesên Akademîsyenên Kurd, berpirsiyarên weşanxanan, xwendevanên Zanîngehén Diclê û Artûkluyê û gelek kesên din...

Evarekê Memosteyê Zanîngeha Dicleyê birêz Hasan Aslan em li mala xwe kirin mîvan. Bi amadekariya bermaliya Kekê Hasan û jîna birêz Kekê Beşîr me li wir kultura

aşxaneya kurdê Amedê dît. Mala wan ava. Ji xwarinê bi şûnda jî çend mîvanê din jî hatin û me li ser rewşa Amedê sohbet kir.

Me li pêşengeha pirtûkan cîvîna xwe ya ku bi navê APECê hatî amadekirin û li ser mi-jara **Giringiya Wergera Pirtükên Zarokan** jî bi serkeftî derbas kir. Moderatorê civîne kek Nuh bû û axaftvan jî Amed Tigrîs û Ali Çiftçi bûn.

Daxwaza me hebû ku em herin Mêrdînê bibînin. Kek Hatip Xocê em dawet kiribûn. Mustefa Mih jî daxwaz dikir ku here cem Kurdê me yên ji Başûrê Biçûk rewiyabûn û niha li Mêrdîne dijîn, ziyaret bike. Di nav wan de malbata xanîma wî jî hebû. Bi wan armancan çû erebeyek kirê kir û em çûn Mêrdînê.

Li Mêrdînê Kekê Hatip Xoce em kirin mîvan û bi rîberiya wî em li Mêrdîna kevn gerîyan. Bajarvaniya

Foto: Muzaffer Özgür

Mêrdin taxax nû

Foto: Muzaffer Özgür

bi hezar salan û şopên çandên li ser axa Kurdistanê me dîtin. Çandên gelên li wir jiyabûn ketibûn nav hev. Şopên olên wek Îzidî, Cûhî, Misilman û Hristiyan jî ketibûn hembêza hev.

Ji gera me bi şûn de, me bi çend kesan ve li buroya kek Hatip xwarinêka Mêrdînî (*samborek*) xwar, pir xweş bû. Tama wê hîn li ser zimanê min e. Birayê Kek Hatîp, Kek Nûrî em birin li Mêrdîna nû gerandin û agahdariyên balkeş dan me. Dema em ji Mêrdînê derketin ser rêya Amedê, dostaniyeka nû destpê kiribû. Mala wan ava...

Di wan rojan de, li Amedê civîna Pena Kurd

Déra suryaniyan-Mêrdin

Foto: Muzaffer Özgür

jî hebû û ez hatibûm dawetkirin. Wek prensib û daxwaz, min heval a-gahdarkirin û bi kek Mustefa ve tev û hev çûn cihê civînê. Çend seetan em li wir man û me ji wan xatire xwe xwest. Birêz Nivîskar Eyûp Kîran ji me re bû rîber û em bi creba nivîskar birêz Recep Dîldar çûn cihê pêşengetê û wegeriyan ser karê xwe.

Me bihîst ku Xecê (Yaşar) hatiyê Amedê, bi rîya kek İbrahim Güçlü me agahdarî girtin û evareke li parka Medyayê me hev û du dît. Xecê, em ji bo hatine binçavkirin-girtina xwe û rewşa Başûr agahdar kirin. Me gelek sohbet kir. Dema Bîrnebûnê dest bi weşanê bi-ke Xecê jî hatibû civîna Duisburgê, lê paşê ew çûbû Başûr û di berde-vamiye de têkiliyên me bi piranî qut bûn. Me got; Xecê tu bi xer hatî.

Roja dawiyê hat, me xatire xwe ji heval û dostan xwest û derketin rê. Li dawiyê Amedê ji aliyêkî de tesîrek li ser min hîst. Mala min ê! Amed paşda

maye. Şarederiya Mezin baş kar di-ke, lê têrê nake. Dewlet divê bi plan û projeyên taybet xizmeta kurda bi-ke. Tesîra şer gelek mezin e!..

Amed, paytexta welatê kurda... Bajarê mezin, heyfa te bû ku bi sa-lan e di bin zordariye de nalenal e!.. Kurd bi hêvî li benda çarenûsa pirsên xwe ne. Baweriya xwe bi utopya nakin, lê bêçare li benda aş-tiyeke mayende ne. Kurdan gav û daxwazê hatin kirin bi cih anîne, le dema dewleta dagîrker gavan navê, hîn ne zalal e, dê çi bibe. Lê xûya ye ku kurd ê li ber xwe bidin.

sorumluların projeleri
geliştiirdiklerini ifade etti.
Sayfa 8'DE

GÜNCEL
gazetesi
www.gunedeguncel.com
Fiyatı: 50 Ks.

'KÜRT ASİRETLERİ ASİMİLE OLMUS!'

Diyarbakır'da düzenlenen "Anadolu Kürtleri" adlı panelde konuşan şair Nuh Ates, "1700 yıldırın Dukan ve Campolattan olsı Kürt aşıretleri, Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir. Anadolu'ya gelen bu eski Kürt aşıretlerinin çoğu, bugün assimile olmuş durumdadır. Birçoğu da kendilerinin Kürt olduğunu ya bilmek ya da kabul etmezler" dedi.

4. KİTAP FUAR
BOOK FAIR
PESANÇEMA PÜRTÜKAN A-4 EMİR
18 - 19 Mayıs 2013
İzmir / Turquie

TARIHİMİZİ TANIMIYORDUK!

Diyarbakır 4. Kitap Fuar etkinlikleri kapsamında, Kongre Merkezi Konferans Salonu'nda düzenlenen "Anadolu Kürtleri" adlı panelde konuşan Nuh Ates, Kürtlerin M.O. 700 yılında Anadolu'ya geldiğini ifade ederek, "Eskişen kendimize

sadece Konya Kürtleri diyorlardı, çünkü tarihimi tanımıyorlardı. Bugün elinde, Kürtlerin Anadolu'ya M.O. 700 yılında ugradıklarına dair bilgiler bulmamaktı. Huri ve Mitânları, Hüdülerin başlığını ele geçirdiklerine dair tarihsel kanfları olduğunu gibi. Mardin'in de Küzilem'e nehrine dayandıran bilimmetke. Evet, kendimizi tanıtmak için artık Konya Kürtleri denemek yetmedi. Kürtlerin Anadolu'daki tarihlerini anlamak için, Kurt aşıretlerinin, Anadolu'ya yerleşmesi sekil ve sebeplerine bakmak lazımdı" dedi.

BİRÇOK ASİRET ASİMİLE OLMUS*

Kurt aşıretlerinin Anadolu'ya gelmesini, değişik tarihlerde ve farklı nedenlerden dolayı olduğunu kaydeden Ates, "Bu nedenlerin başında, kitlik, sosyal ve toplumsal değişimlerdir ya da başka bölgelerden pay kapına gidi nedenler olduğu gibi. Bizanslı ile Selçuklular arasındaki savaşta 'tanpon etnik grup' olarak kullandıkları bilimmetke. Anadolu'ya gelen büyük Kurt aşıret ve boyalar arasında Murki, Germiyan ve Lâk Kürtleri. Yine 1700 yılında Dukan ve Campolattan aşıretleri Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir. Anadolu'ya gelen bu eski Kürt aşıretlerin çoğu, bugün assimile olmuş durumdadır. Birçoğu kendilerinin Kürt olduğunu ya bilmek ya da kabul etmezler" diyerek konuştu. Haci GÜNEŞ'in haberî 9'DA

Belevokek

Îro (24.03.13) di rojnameya Haber Türkê de, Murat Bardakçı belavokeka dîrokî belavokê kir. Li bin vê belavokê navê Komîta Mekezî ya Îstîhlas û Îstîklal a Kurdistanê heye. Belavok bi orjînala xwe bi tîbên erebî ye. Lê tarîxa belavokê tune. Ev jî diyar dike ku ev belavok berî alfabe guhertina tîrkan hatiye nivîsandin. Tîrkan di sala 1928an de alfabeya xwe guhertine. Ji ber ku di belavokê de “Şêx Seîdê nemir” nivîsiye, ev jî diyar dike ku piştî şerê Şêx Seîd hatiye nivîsandin. Û destnîşan dike ku hîn şer bi temamî ranewstiya ye û cih bi cih dom dike. Dibe ku ev belavok di sala 1926 an 1927an de were nivîsandin. Min belavokê ji tîrkî wergerand kurdî.

Amed Tîgrîs

“Bismilahîrahmanîrahîm

Ey miletê kurd ê qebreman, ribê bav û kalên me yêñ pîroz ku di riya dînyayê de şehîd ketîne, ji bo namûsa xwe canê xwe dane û ji bo eşîretên xwe xwîn rêtîne, li ezmanan li me dinêrin.

Kitêba emanet û yadîgara Xwedê û yêñ ku li Anqerê şerîeta Muhammed alleyselam ji navê rakirine, ji İslâmîtê derketîne li hember wan û memûrên hukumetê, bav-kalên me yêñ şehîd dixwazin bibînin ka hûn ê çi bikin. Li gorî edetêne me yêñ netewî di nav livînan de mirin bêşerefi ye, ew dixwazin bizanibin ka hûn ji van edetêne me re çiqas sadiq in. Ji bo namûsa netewî û pîrozbahîya dînî yêñ ku destavêtîne tufengê û şer dikin bi teqdîr têñ qebulkirin û yêñ ku ji bo parastina canê xwe, rextê xwe ji pişta xwe vekirine û tufenga xwe teslîmê tîrk bikin, jina

Kurdistan İstiklal ve İstihlas Komitesi'nin
yayınıldığı bildiğin orijinali.

xwe cebren berdin, ji eşiret û miletê wî keçikan bigirin û bibin kerxanê û ji vê re riza nîşan bidin, kesên ku niha derketibin derî sînor jî, bi paş ve venegerin û neye hawariya gelê xwe bêhesiyet, xwînheram û şîrheram in.

Ji wan re dibêjin ku:

Xencerên ku we ji ber pişta xwe derxistine, bidin jinêñ xwe yên berdayî, tifungên ku we ji dest daye bidin keçen xwe yên ku kirine kerxanê, bidin ku we wekî mîran nikaribû namûsa xwe biparêzin... Şarik û melhefîn wan jinan bavêjin serê xwe. Bigirîn, hûn ê bibînin ku ew çawa namûs û dînê xwe rizgar bikin!..

Tirs berî mirinê nagirê. Heta ecelê mirov neyê, mirov nami-re. Yêñ ku Xwedê yek û Muhammed aleyweselam peyxember dinasin, ji suyê “av” û ji ekmekê re “nan” dibêjin biryar dane ku hukumeta Anqerê îmha bikin.

Bela û felaket weke siya mirov in. Hûn ciqas birevin li pêy we têñ. Di destê we de tufeng û di çokê we de hêz heye, weke keriyêñ miyan ku dixin mezbehê serê xwe ji kêrê re dirêj nekin!.. Li ben-da ecelê xwe nesequinin!..

Ev helwest ne layiqê şan û şerefa miletê we ye. Kirinêñ ku li serê welatî û dîndaran dîkin li ber çavêñ we ne. Îro dora wan e û sibê jî dora we ye. Di dema serhildana şêhidê nemir Şêx Seîd de, Axayêñ wekî Cemîlê Çeto, Emînê Ramanî, Hacoyê Mîdyatî, Resûl Zîlyanî û Huseyn Paşayê Heyderanî û gelekêñ din, piştre muameleyêñ ku anîn serê wan li meydanê ye. Ji wan ibret bigirêñ. Ji hukumeta Tirk a iro re bêdengbûn, itîatkîrin yan jî alîkarî kirin fê-de nake!.. Pêwîst e ku hûn xwe ji taqîb û zilma hukumetê rizgar bikin. Çareya rizgariyê desthildana çek e. Hin li gelek ciyan şerê dijwar dom dike. Hukumet vê şer û berxedanê ji we vedîşêre. Qet nesequinin, bi hevdu re têkîlî dayînin. Eskerên herêma xwe dîl bigirin. Bi hawarî û alîkariya birayê xwe yên kurd ên ku wekî şêran, şer dîkin, bigehîn. Bi mehan e ku Lazistan di nav agir û xwînê de ye. Neferên tirk ên dîndar, gule navêjin birayê xwe û teslîm dîbin.

Kelkê tirk ên dîndar bi dilê xwe bi we re ne. Kesên ku li Anqerê desthilatdariyê girtine destê xwe, li dijî îmhanaya kur-

dan dixebeitin. Ev dixwazin têkoşîna me kurdan berevajî bikin û gelê Anatoliyê bixapînin. Naxwazin qebûl bikin ku şerê netewey- eke mafdar û rewa tim bi serdikeve. Top, tufeng û muhîmatên ku hûn ji destê tirkan bigirin têri we dike. Muhammed sallahu aleyweselam alîkarê me, Allah Celle Cellal bi me re ne û em qat bi qat ji hukumetê xurtir in. Hemû dinya bi vê yekî dizane. Ji xefletê rizgar bin, şiyar bin. Dest bidin hev, dema hûn yek bin, dê gelek kes besdarî nav hêzên we bibin. Hûn dê gelek mirovên muqtedîr û manûskar bibînin. Dema hûn İslama muqades, rihê pêxember, heq û rûhê milî qezenc bikin rihêecdadê we yê Medi şad dibe û îspat dîkin neviyêwan ên sadîq û layiq in.

Komîteya Îstîblas û Îttîhad a Anatolî û Kurdistanê

Komîteya Îstîblas û Îttîhad a Kurd van biryarênen jérîn girtiye:

- Komîteya Kurdistanê ne alet û destikê tu dewletî ye.
- Armanca wê bidestxistina mafê netewî ye. Ev ji:
- *Hidûdê milî divê were diyarkirin. Di kar û xizmetên hundirîn de heyeteke xwe yê birêvebiryê hebe.*
- *Di nav sînorê milî de zimanê kurdî fermî were qebûlkirin.*
- *Memûr ên xwe bin.*
- *Rêexistina jandarman aîdê kurdan bin û bi mebûrênen kurd ve girêdayîbin.*
- *Esker û seresker di nav yek artêşeke de, lê her kes bi ziman û çanda xwe perwerde bibin.*
- *Heta em negehîn armanc û daxwazên xwe şer berdewam e.*
- *Mesûlê xwînrıjandin û zerara hundir û der hukumeta Enqerê ye.*
- *Komîte ji bo muzakereyan her dem û li her cihî amade ye.*
- *Xwîn ci qas zêde were rêtin, şertên kurdan ji li gorî wê girantir dibe.*

Komîta Mekezî ya Îstîblas û Îstîklal a Kurdistanê”

Teşî ristin

Amedekar: Nesrin Bayram

Çavkanî: Fatma Mert Sütcü ji Celebê

(Fata Mehmađî Îboyî Xezdalî)

Her sal di demsala havînê dema birîma pêz e ku jê re dibêjin “dema pezbirê”. Ên ku pezên wan hebin bi alîkariya hevdû, bi meqesên taybet ku jê re dibêjin “hevring” pezên xwe dibirin.

Piştî ku pezên xwe birîn hiriya xwe dişon, li ber tavê radixin û zûwa dikan. Paşê kom dikan dixin torbeyan û hildidin...

*(Hiko hevrînga xwe hildide diçê alîkariya Zeko, Zeko jî hevrînga xwe hildide diçê alîkariya Hiko...)

Piştire demê xermanan, jin hiriya xwe li şê dixin û paqij dikan. Şeyê hiriye textek e ku dirêjbûna wî herî kêm nîv metro ye û li ser aliyekî wî textî û bi qasî 20-25 santiman şîşkên biçûk tê de dikutin û pê hiriye şe dikan. Yanê her carê hinek hirî hildidin û li nav wan şîşkan re derbas dikan, hiriya han ji hev vedibe û çi qırş û tiştên zêde tê de hebe ji nav derdikeve û mîna pembo nerm di-be. Helbet di pezbirê de mîr alî hev

dikin lê di şûştin û şekirinê de jin alîkariya hev dikan.

Piştî ku hirî tê şekirin, dikan gilokên mezin ku mezinbûna wan qasî 50-60 santiman dibe.

Dema hiriye dikan gilok, qalîteya wê jî tê kifşkirin. Bi giştî sê cure hirî hene:

1-Hiriya duta ji tayêñ zirav pêk tê û ji bo kemerên hirî, kinc û xaliyên tenik bikar tê.

2-Hiriya nex hinekî ji hiriya duta stûrtir e û ji bo çekirina telîs, werîs û çuwalêñ mezin bikar tê.

3-Hiriya sê nex Ev piranî ji bo çekirina kindirên stûr û girêdana a-jelan bikar tê.

Piştî ku cure û qalîteya hiriye hat kifşkirin, bi teşiyê dirisin û li gor xwestina xwe, zirav yan stûr dikan û

paşê jî ji bo rengkirinê hazir dikan. Boyaxcî ji bo karê rengkirina rîsên ku hatiye ristin, tên ba hev û gund bi gund digerin û rîsê hemû malan reng dikan. Di dema rengkirinê de ji rengê vekirî dest pê dikan û herî dawî jî rengê tarî lê didin. Piştî rengkirinê rojekî didin ber tavê û baş zûwa dikan.

Helbet ji bo çêkirina doşek û lihêfan hiriyê dikutin ku jê re dibêjin “şivkirin”. Dema hiriyê şiv dikan hirî ji hev vedibe û ji bo çêkirina doşek û lihêfan amade dibe.

Heftreng: jinek dikare di nav 10-15 rojan de du tejan û di 30 rojan de jî sê tejan çêbike û van tejan li pey hev û bi rengên cuda bi hev re girê bide û navbera wan de jî bi qasî çar tiliyan tengên din bavêjê.

Bedeni; di çêkirina bedeniyê de rengên mîna hişin, spî û sorê tarî tê bikaranîn û ji bo xemilandinê jî flikeyan pêve dikan û xane xane çêdikin.

Bedeniyek 2*2 di nav 25-30 rojan de tê çêkirin Yek 1*1 jî di nav 10-15 rojan de tê çêkirin

hev tên rêzkirin.

Xêlî; tenê ji bo xemilandina dîwaran tê bikaranîn.

Çalê balingan jî mina bedeniyen tê çêkirin. Dev û kêlekên wê bi toqazan tê xemilandin û tê neqîsandin. Kincêna paqij û qetkirî dixin nav wan çuwalan.

Ekîw û têr:

Têr bi giştî mina balîfan tên çêkirin û tayên bi rengên tarî tên bikaranîn. Aliyên têrê yên ku dikeve ser pişta dewaran bi çerm tê pêçan û bi çerm tê dirûtin.

Balîf; 12 yan jî 6 lib tên çêkirin. Li ser balîfan neqş tên kişandin û li nav wan neqşan de çîrok û gotinên pêşîyan tên nivîsandin. Her wiha li ser wan wêneyên gul û fêkî û tiştên rengin çêdikin. Piranî rengên hişin, kesk, spî, sorê gevez, hişinê tarî bikar tên.

Tevn:

Ferat, birek, pîj û kirkit ku ji hesin tê çêkirin

Risavtin: befs ji texte tê çêkirin

Banî; di xemilandinê de neqşen reng bi reng tên bikaranîn. Mînak, poz xarik bi awayekî sîmetrîk yanê li pev

Li ser kurdî

ADEM ÖZGÜR

Ez biçük bûm. Em diçûn dibistanê mamoste ji me ra digot “*kê bi kurdî deng kir, hun werin ji min ra bêjin.*” Hîn li dibistanan em dikirin wekî ajan! Çend car, min li dibistanê bi kurdî deng kir, mamoste bi guhê min girt. Min ew rojanañ tu bîrnekirin!

Ez li Anqareyê diçûm lîsê, sinifê de ji min bêtir wekî din kurd tûne bûn. Min li wir qedir û qimeta kurdî zanî. Ez hîn pazdeh salî bûm, çend mehan li dibistanê bi tirkî deng kir, welle ku dema kesekî bi tirkî deng dikir ez aciz dibûm. Min dixwest ma dibistan tewa be, ez herim gundê xwe, nav heval û cîranêñ xwe bi zimanê xwe biaxivim! Meriv ji zimanê xwe dûrket, ev tişteki pir zor e!

Dîsa li Anqareyê, ez li balafirgehê, li benda meta xwe bûm. Ew, ji Almanyayê dihat. Min di telefonê de bi kurdî deng dikir, polîsek hat, got; “*tu çi deng diki? Ka cûzdanî xwe bide min*” Ez birim ber duwarekî, nizanim çend şîret li min kirin! Navê min û nimreya min li kaxizê nivîsand û ez berdam...

Min tu tişt fêhm nekir, min di telefonê da gotibû: “*hîn meta min nehatiye*” ev bû!

Ez li sala 2007an bi xwandinivîsandina kurdî hîn dibûm. Di komputûrê min da ferhengeke kurdî hebû. Rojekê polîs hatin mala me, di komputûrê min da ew ferhenga dîtin. Polis, ji min ra got: “*Tirkî bi te nake tu bi kurdî hîn dibi?*” Min jî, ji wî ra got: “*Na, tirkî tenê bi min nake!*” Polîs, hêrs bû û wiha got: “*Li ser çokê xwe rûne û dengê xwe dernexe!*” Ez li ser çokê xwe rûneniştîm, lê min tu deng nekir!

Ez birim navçeya Kuluyê, li wir ez di lêpirsinê da bûm. Çend saet ajotin nizanim. Polis tim ji min ra digot: “*Tu nizani bi kurdî bixwûni, lê tû siyaseta kurdî dikî û li mala te rojnameya kurdî tê dîtin. Ew çi hesaw e?*” Min jî got: “*Welleh tu rast dibêjî, ez nizanim bi kurdî binivîsim û bixwînim; ji ber ku we nehîst ez hîn bibim. Yek jî, hûn him dibêjin kurdî qede-xe ye, him ji dibêjin tu çîma zimanê dayîkê xwe nizanî. Ya we çi hesaw e?*”

Ez di zindanê de bûm, heşt rojên min mabûn ku azad bim. Min xwest

bi réya telefonê bi bavê xwe ra bêjîm vê rojê, vê saetê werin. Li pêş pasevan (gardiyâ) deng kir û paşê telefon da min, ji min ra got: "Tê bi tirki deng bikî, ji ber ku kurdî qedexe ye." Min qebûl nekir, min jî wi ra got: "min tu car bi dê û bavê xwe ra bi tu zimanê din deng nekîrye û deng jî nakim! Tu bi ci maftî nahêlî ez bi kurdî deng bikim?" Wî heq-hiqûq rez kirin: *nabe, tu nikani bi kurdî deng bikî...* dirêj kir li ber min...

Ez î hinek serhişk im, min guh neda şora wî, min nîvî bi kurdî, nîvî bi tirkî dê û bavê xwe ra deng kir. Pasevan li min mezekir, got: "Dema ji te ra ceza hatî tê bibîni!"

Heyşt rojên min, tim li ser wî cezayê bûn, min xwe bi xwe digot îro an ji heta sibê ceza ji min ra we-re. Lê tu ceza nehatin!

„Perwerdeya kurdî her dem li Tirkîyê qedexe bû. Îro, dersa hilbijartî der-xistin pêş kurdan. Ev imkana tiştekî nade kurdan! Min hîn tu kes nedît bi kurdî fêr dibe. Em di televîzyonan de dibînin xwendakaran fêrî Quranê an jî jîyana pêxemberan dikin. Lê çima kurdî nêhilbijartin?“

Ji ber ku hîn fikra dewletê li ser asîmîlasyonê ye! Nahêlin ma zarokêñ kurda bi zimanê xwe hîn bibin. Ma ji bo ci zarokan di pênc an jî şes saliyê da dişînin dibistanan?

Ma kurdêñ Anatoliyê li dibistanan bi zimanê xwe fêrbûnê bixwazin, ka em bibînin ê dewlet ji dil vê qenûnê çêbike an ew jî siyasetake derewin e.

Ez, nezikî pênc sal in dinivîsim. Li ser edebiyatê, dîrokê û siyasetê...

Min li ser her mijarê nivîsand. Li ser jiyan û doza kurdan, li ser dîrok, ziman, çand û kultura kurdan jî nivîsand. Lê van nivîsêñ min bi tirkî bûn. Ez dixwazim edî bi kurdî binivîsim û bixwînim.

Çêrok, çand, kultur û dîroka Kurdêñ Anatoliyê bi kurdî dixwazim binivîsim. Ev ji bo min tiştekî pir dewlemend û birûmet e!

Ez êdî nivîskarê Bîrnebûnê ji dixwînim.

Ji bo xortêñ kurd ên Anatoliyê gotineka min heye:

Kurdno, dost û hevalno!

Bi kurdî biaxivin.

Bi kurdî binivîsin û bixwînin.

Bi kurdî bifikirin!..

Rêzenivîs:

ŞOPÊN DEMA XATIRXWAZTINEKÊ

-IV -

NUHÊ HECÎ MALÊ HERŞÎD

Li ser rêya berve xerîbiyê

„Simo, bi ïznê Xwedê, em ê pêçekê bi şûn da bi Anqereyê gihêni“, Homer got û da ser:

—Em ê li wir herin mala Kirto, îşev bibin mêvanê wî. Ew hevalê min û eskerî ye û xalê Meço ye. Min bi rê da ji te ra qalkiribû, ez bi Meço va li Elmanyayê di malekê da dimêni. Dora dine rê, em ê danê siwe li tîranê siwar bibin û herin Stembulê, di wir ra jî berê xwe bidin xerîbiyê, berve Almanyê bi rê kevin.

Otobos danê êvarê gihêste paytex ta Tirkiyê, Anquerê. Anqere bajarekî kevn e û çaxên berê bi navêna mîna Angure, Angora, Ankyrî dihata nas kirin. Ew raste pir destdirêjayiyan hatibû. Di qirneya entîk da cîhûwarê hatî û hêtîya bû. Dûv ra, li hêla Gordiyonê, bû bajarekî ji yên dewlette Frigiyayê şen û avadan. Di pêy va, romayıyan dest dan ser û ew kirin paytex ta parêzgeha xwe ya bi navê Galatya. Paşê kete bin destê selçûkî, osmanî û moxoliyan. Di çaryeka esra 20an da bû paytex ta Tirkiyê.

Homer û Simo li gerejekî oto bosa yê nêzikî taxa Ulusê dêhatin. Bavil û çiqin di destâ, li nava bajêr teve qerebelixeke ku ji Simo va mîna mehserê xay dikir bûn. Însan mîna xwelîyê bûn, li devhev diqelisin.

—Simooo, va dera Ulus e haaa!

Bi vê gotinê Homer xwazt ku Simo hayadar bike. Lî wî ev bi dengekî bilind û awayekî weng got, mîna ku bibêjî, ew i dixwazê ku mîzgîna bajarnasiya xwe li guhê Simo bixe.

—Va qerebelix û hewlîyê weng ci ye looo, walle meriv ê xwe li vir wenda bike! Simo bi matmayî got. Lébilem tirs lêniştibû, sewa ku di nav qerebelixê da Homer wenda neke, wî pir bi dîqet li dorûpaş xwe mîz dikir. Ji hêla Homer vi dûr nediket û çavêna xwe ji wî banedidan.

—Tu berê qet hatibûyî Anquerê? Homer ji Simo pirs kir.

—Careke tenê hatim. Di şanzdeh saliya xwe da bi bavê xwe ra hatim. Me pez anîbû ku li ida qurbanê bifroşin. Em ê li der bajêr bûn, daneketin nava bajêr.

“Aha vayî han peykerê (heykelê) Atatürk e!” Homer meyla Simo kışand. Peykerekî mezin, bi heybet, bi kincên eskerî û ji rengekî tarî. Li pêşîya peyker inzibatên şîp û ştandî yên nobedar sileh li ser mil mere-sima dewrkirina nobedariyê birêva dibirin. Şekla gavavêtina wan ya bi teperepeke bi hemd mîyla xelkê dikişand. Ji sêydaran henan xwe rep kiriwûn, mîna eskeran li silava Atatürk dawestibûn.

Simo jî bi heyranî li peykere Atatürk mêz dikir. Ew jî yek ji qurbaniyê propagandeya dewletê bû. Li gore wî, heye tuneye, Atatürk heye. Di ser wî ra serok tunin. Wî welat ji bindestê gawiran xelas kiriye û cumhuriyet ava kiriye. Û wî beriyê welêt berve Awrupayê kiriye. Li her derê û di ber giştkan jî li mekteban gotin û kirinê Atatürk mîna ayet û ayînên pîroz dihatin viberxistin. Her tişte wî yê şehsî û malbatî jî. Hetanî ku bi tarixa xwedêdan û mirina wî û nimreya merasên (solên) wî gihê vi ber telebeyan di-xistin. Simo jî li mektebê nav û tarixa “şoreşen” ku li ser navê Atatürk tênen heldan ezber kiribûn. Wî bi rîya hezar carî dûbarakirina çekirina resmê Atatürk, dev û lêv, çav û poz, brû û bijang, henî û çengê, gep û guh, welhesil her xet û nixteyeke

devûrûyê wî di serîyê xwe da pît bi şûn kiribû. Ji hêlekê da jî mamhos-teyan bi aferim û bi comerdî belav-kirina puanê bilind telebe teşwîqe çekirina resmê Atatürk û yarêbûna ji wî dikirin. Yê ku resimê Atatürk rind çênedikirin û xwe li heldana nimreya merasên Atatürk şaş dikirin bi puanê kêm û kutkirinê diha-tin cezakirin. Tu derêن umumî yên ku resimê Atatürk pêdanekiri û yan jî peykerê wî lê nehatiyê danan tu-ne bûn.

Li Anatoliyê, piraniya xortêñ kurd yên xwandeke û di çaxê Simo ra heyranê Atatürk bûn. Her çiqas ku wan di nav xwe da xwe kurd bi-hesibandana jî, li derva û li derêñ umumî, eşkere xwe tirk dihesibandin. Wan hay jê siyaseta hêlandin û tunekirina ziman û tarixa kur-dan nebû. Li Beraniyê, gundê ku Simo li mezin bûyî, jî tore û kulta-ra xwandin û nivisîna bi kurdî tune bû. Xelkê kurd yê li nava Anatoliyê hetanî wê demê ji zanîn û hêsên mileti dûr bû. Li wir nasnameya eşîrtî û malbatî li pêş bû. Meriv li wir pir caran raste gotina, “erê, em kurmanc in, lê tirkê esil em in!” di-hat. Lowma xelkê vê derê li dijî qe-dexekirin û cezakirina dengkirina kurdî bi taybetî li mektewan derne-diket.

Simo bi çavêن belkirî li peyker sêyr dikir. Pirtir jî li seriyê wî. Ew lê digeriya ka xetên devûrûyên peyker bi yên resmê Atatürk ê kû wî di seriyê xwe da cemidandibû va hevûdu digirine yan na. Pêçekê bi şûn da, dengê teperepa inzîbatê nobedar kêm bû. Simo û Homer, ji herda peykerê Atatürk vi dûr ketin.

Hîngê heyamekê sîyasî i lihevketî dagirtibû ser paytexta Tirkîyê. Dema serhildan û liberxwedanê telebe, karkir û gundiyan bû. Şerê hêzên çepparêz li dijî imperyalîzma Amerîka û hevalbendên wê yên li nava Tirkîyê û bi hêzên rastparêz va jî her ku diçû şen dibû. Herro bûyerên bi xof û xwîn diqewîmin. Pêl û pêtîyên şoreşê ji ser bajêr heldihatîn. Li meydan û cadeyan, di nav qerebeliyê da meriv li wir û li wê raste jendirmeyên ku si-leh li ser piştê û bi lez û bez dimeşîyan dihat. Nav û dengê serdarê serhil-dana telebeyan, Deniz Gezmîş li her derê belav bûbû. Wê demê, ew idolê pir xortan bû. Him hezkir û him ji dijminên xwe pir bûn. Ji avûrûyên van qewimî û rûdanêni bi şîdet û xwîn, behsa wê dihate kirin ku es-ker dest deynin ser idareya welat û hefsarê hikumdariyê têxin destê xwe.

Homer û Simo berê xwe dan me-heleya ku Kirto lê rûdinişt. Bi rê da dibûn guhdar û sêydarê deng

û tonêñ binatî yên jiyana bajêr. Tepe-repa merivan, teqereke wesa-yitan, guregur û virervira motîren tomafil û kamyonan û duteduta qurneya wan, leqeluqa nalêñ hespêñ arebe û paytonan, bang û wêrîniyên firoskarêñ seyare û banga nimêjê li hev diqelîfîn û dibûn girmineye-ke mezin, dengqelêriyeke ku me-riy ji ber nedihewî. Bîhn û bex-eke bi tîn ya ku ji xan û kargehan, ji rix û mîza hespan, ji şevata benzin û mazotê û ji qelêriya bajêr heldihat jî dibû mezaya vê dengqelêri ye. Meriv bi vê girminî û kokteyla bîhnûbexê diwestî, xişûxal, kerr û gêj dibû. Di nav vê dor û nefestengiyê da, gund kete bîra Simo, bîhnferehî û xwaş-haliya ku ji bêdengî û xewleyîya li gund belav dibû, dihate ber çavêñ wî.

Piraniya qerebelixa li cade û mey-danan mîr bûn, mîrêñ can. Li wir û wê meriv raste jinan jî dihat, jinêñ bi kincêñ modern, porzerkirî û lêvsurkirî jî. Her ku Simo raste jin û mîrekî ku bi destê hevûdu girtî, şabûn û bextiyarî ji rûyên wan belav dibû dihat, yara xwe dikete bîra wî, yara xwe ya paşê bûbû para xelkê.

Devdeva êvarê ew gihêştin mala Kirto. Mala wî li bewrarî girikekî bi-lind bû. Bi barêñ di destâda, ew bi he-lehel û kelekel bi vî girikî da hilkiştin

û di bin xwîyê va bûn. Kirto zûva bûku li Anqereyê rûdinişt. Di dezgeha agirkûjiyê (îtfayê) da dişûxilî. Xaniyê ku ew tê da dima “gecekondu” yeke ji goz û meweyniyekê piçûk bû. Çima ku wê çaxê kesên xizan ji neçariyê avahiyê xwe bê miseda, bi dizî û bi şev çedikirin, jê ra bi tirkî digotin, “gecekondu”. Kirto di vê avahiya bişevdanayî da bi kirê rûdinişt. Şevavahiyeke bi dîwarên xilûxar û qeliştî bû. Ku te ji derva da lê mêt dikir, tê bigota, ewê bi amene- ti çekirine. Ji hundirê malê bîhna bermayıyên şîv û xwarinên şevnistî û xwiya meriva dihat.

Ji xwarin û vexwarinê bi şûn da Kirto bi Homer va rabûn ser xwe, ku herin derva. Di ber derketinê li ber dêrî Kirto got, “Simo, ez bi Homer va herine derva, pêçekê li çayxanekê rûnin, bi tawle bilîzin. Tê dil heye, tu jî ware!” Simo ji dereng teklikirina Kirto viderxist ku ev teklifeke ne ji dil e. Him jî westiya bû, ne dix-wast derkeve derva. Lowma got, “na, hun herin ez nayêm, tu sax bî!” Kirto bi lez da ser got:

—De tu dizanî, tu î bi dilê xwe yî. Ha, hendik ma ez ji bîr bikim, cîranekî min î telebe heye, ez ê niha li ser deriya xwe xewerê bi wî dim, ma were ba te, dişliqî wê bi hev we-re. Navê xwe Îbram e, lê min na-

ve, “Dediko” pêve kiriye. Tê biwînî, egîtekî li ser xwe ye, tirsê nizane! Pir zana ye, hay jê her derekê heye.

Simo gavekê li mala Kirto bi tenê ma. Wî çav li dorûpaş xwe, li diwarên reperût yê odeya ku ew lê rûniştibû gerand. Tenê şalekî kûn bi pînê yê ku bi diwarê li armance wî da hatibû bidardekirin vi ber çavên wî ket. Pîne di çend deran da quî bûbûn.

Pêçekê di pey çûyîna Kirto û Hommer va, Îbram hate ba Simo. Li halê hev pirsînê û xwe bi hevdü dan naskirinê şûn da ew ketin nav sohbe-teke tîr, dûr û dirêj.

—Te got, navê te Îbram e. Çima Kirto bi te ra dibê, Dediko? Simo ji Îbrêm pirs kir.

—Qe qalê meke, xalê Kirto merivekî yarenîhez e. Ez tim jê ra qala Dedekoyê (DDKO) dikim. DDKO kurtkiriya navê rîexistina kurdan yê bi tirkî “Devrimcî Dogu Kultur Ocakları” ye. Ez jî demezranê û çalakvanê wê me. Lowma wî nave Dediko li min kir û bi vî navî bane min dike.

—Armanca DDKOê çi ye, hun çîr dikine? Simo jê pirs kir.

—Em dersan li ser tarix û edebiyyata kurda pêşkêş dikin, mîting û meşan li dar dixin, daxwaze heqê kurdan dikin. Didin zanin, ku kurd

miletikî bindest e û welatê wî hatiye bir û belavkirin. Ew î ji heq û huquqan vêpar hatiye hîsttin. Ziman û kultura wî bendkirî ye. Ew î di nav xizanî û nezaniyeke kûr da hatiye hîsttin...!

Gotinên Îbrêm mîna brûskê li mejoyê Simo diketin û jê pirs û şık dipekandin. Ew li armancê zanîn û hayadarbûna Îbrêm mat mabû. Malumat û navlêkirinên ku wî qet hay jê nebûn dibihîstin. Îbrêm bi ser da rexne û lomeyên giran li Atatürk dikirin. Wî ew bi neyariyên mezîn gunehkar dikir. Ew mîna reberekî nas-yonalist yê ku temelê biçûkxistin û tunekirina miletê kurd danayî diwesi-fand. Lî Simo Atatürk mîna rîberekî jîhatî û qehraman yê ku serokatiya şerê serxwebûniya Tirkiyê kirî û rî li ber jîyanke modern û berî ber-ve rojavayê vekirî nas kiribû. Lewma bi rexne û lêdanên Îbrêm yê tûj serê wî tevlihev bûbû. Ew ji nav vê tevliheviyê dernediket û jê nedihat, ku tiştekî bibê yan jî bersivekê bi Îbrêm de. Resimê Atatürk yê di serîyê wî da şeli û qerçimî bûbû. Gewriya wî zîwa bûbû, xwêziya xwe dadiqultand.

Îbram kurmancê Anatoliya bû, ji eşîra balekanîya bû. Telebê zanîngeha huquqê bû. Wî bi ar û alavekê ji Simo ra qala tarîx, e-deb, serhildan û berxwedanên kur-

dan sewa azadî û rizgariya kurd û Kurdistanê bi taybetî jî ya di bin serdariya Barzanîyan da kir. Şîret li Simo kirin û got:

-Li Almanya, li welatên Awrupa rêxistinên telebeyê Kurdistanê he-ne. Pêşnîyaz û temeya ku ez li birayê xwe bikim ev e: Ku tu çûyî wira, xwe bigîhine wan.

Ji bêdengmayineke kurt bi şûn da, Simo xwazt ku mijarê biguhere û ji Îbrêm pirs kir, got:

-Navberê te û Karto çîng e?

-Rind el Merivekî şen û şâ ye! Tozikê gumerê ye, ku dînyê xerav bibe jî ne xema xwe ye! Merivekî şorxwaş, yaranîhez û destfereh e. Ez î pê xenê me ku cîranê min e. Tenê bi duxinê xwe ew î xerew e. Halbukî li gund jî bi du jina ye, dîsa jî tim çavî li pêy jina ye. Tim diherê ba jînen ku dewara xwe bi canfiroşiyê dikin. Bi tehmînê min, ew î nivî maşaş xwe li vê rî xerc dikê. Kî dizane, he-re ku hîro jî ew bi Homer va çûn ba jînen canfiroş.

Simo di pêy sivikkenekî li ser rûyê wî, got:

-Heyret, Homer jî bi rî da qa-la duxinsistiya xwarziyê wî yê li Almanyayê, Meço dikir. Mezina go-tiye, xarziyê li xala herin, herhal Meço jî ji vê mîlé da li xalê xwe çûye.

Kirto û Homer pir dereng, ji nîvê şevê bi şûn da hatin. Wê şewê Simo nenivist. Devdevê siwê pêçekê çav nerm kirin, ewqas.

Dora dine rojê, Homer bi Simo va bi paytona cîranê Kirto çûn gerajê tîranê. Bi rê da, Homer pîrsî:

—Dediko bû, çi bû, ji tera qala çi kir?

—Dediko, qe qalê meke, waaa, heyfa wî, bi çiqas tiştî dizanê lo, der-yak e, derya! Qala tarixa kurdan, neheqî û neyartîya ku li wan hattiye kirin. Qala rêxistin û kovarê kurd yê ku çel-pence salî di ber vê hatine avakirin kir. Navên wan yêni bi kurmancî heldidan, navên ku me qet nebihîztime, „Kurdistan“, „Rojî Kurd“, „Azadî“, „Xoybûn“ (xwebûn)... Simo bi dengekî nizm bersiva Homer dida, nedixwest ku xwediye paytonê gotinê wî bibihîze. Homer xwazt ku Simo şiret bike, got:

—Teve işûkarê weng mebe, belayê werin serî te! Nabînî telebe çîr dikine, qirme hev tînine, hevûdu dikûjine! Ji avrûyê wan da, her derê tijî esker bûye, tê bibêjî li Tirkîyê cengê heye. Aman ha, ji tiştî weng dûr daweste, tê jê zîyanê bibinî!

Simo guh dida ser wî, lê nedixwest ku bi wî ra têkeve nav mineqeşeya li ser van mijaran. Dizanî ku ew li hev neyén. Pêçekê bedêng ma, ke-

te nav xeyalan. Gotinê İbrêm yêni li ser tarix, liberxwedan û serhildanê kurdan û biserihatîyen qehremanê wan yêni ku cewr û cefayêne mezin ditine û di vê rê da can fedakirine û serî dayine hîn di guhê wî da bûn.

Bi rê da, wî carcaran di ber xwe da navên rêxistinê kurdan yêni ku İbrêm qalkirî, pirtir ji „Azadî“ û „Xoybûn“ (xwebûn) dubare dikirin û li ser maneya wan difikrî. Tê bigota ew û dixwazê ku van navana ezber bike, di bîra xwe da ji ebediyê ra bi şûn bike. Her ku wî ev her du nav dubare dikirin û guh dida ser dengê xwe kelecanekê pê digirt û hêseke şabûnê li nav ruh û canê wî belav dibû. Mîna ku bibêjî, wî şan û şifreya xwenasinê kevş kiriwe û dermanê nasnameya xwe ya kurd a birîndar û veşartî ditîwe. Mîna ku bibêjî, ew bi du navlêkirinê manîdar û pîroz yêni ku meriv xwe bide pey hesiyabû. „Azadî“ û „Xoybûn“, bi wî mîna nav û dengê du ton yan ji meqamên muzîkî yêni ku meriv pê mest û haşt dibe dihatin. Bi heldana navên her du rêxistinan yêni ku armancê wan bûn ji nefestengiya wî fereh dibû.

Simo xwe ji bîr kiriwû, rind ketibû pey gilî û gotinê İbrêm. Ew pê şâ dibû ku wî İbram nas kiriye. Dilê wî dikete zanabûna û helwesta wî ya cêmîrkî.

„Simo, de rawe em hatin gerêj, çi ye tu ketiyî nav xewn û xeyalan, va ne wexta wan el!“ Bi van gotinên Homer Simo bi xwe hesiya.

Tîran ji ber erizekê ma derengî. Li ber gerajê tîranê Simo nêzikî simîfiroşekî bû, ku jê du simîta bistîne. Bîhna simîta ji ser wî heldihat û bîza meriva diçûyê. Kurikekî deh û dwanzdeh salî bû. Dewaxeke textînî û xelqekî ya ku simît bi şekleke xelkekî li ser hatibûn helçinîn dabû ser serîyê xwe. Sewa ku dewax nexûşe, wî paçekî lihevbadayî dabû ser serîyê xwe û dewax jî dabû ser. Simo du simît jê standin. Wexta ku bedele wan daye, ew bi simîfiroş va

rûbirû bû. Çavêن simîfiroş yêner çeger û xew li ser, nihêrinêñ kovanbar, cêniğen bel û gepen qewerbûyî, stûyê ku di navbera her du milêñ wî û di bin barê dewaxa simîta û qeramê dewara malbatê da, wendabûyî bala wî kişandin. Dilê wî pê simîfiroş şewitî. Sewa vê du simîten din jî jê standin. “Xwedê ji te razî be kekê, çûyîna xêrê be, rêya te vekirî be!” Simîfiroş got û pê ra kenekî sivik û bi kovan li ser rûyê wî belav bû.

Gavekê şûn da, tîran hat li gerêj êwirî. Simo û Homer lê sîwar bûn û dev dan rîwîtiya bervê Almanyayê.

Almanya, 04.03.2013

AGAHDARYEKE GIRÎNG

Em dixwazin di her hejmareke xwe de, ji cil û bergên kurdên Anatoliya Navîn wêneyekî kevn di **Bîrnebûnê** de biweşînin. Bi vî awayî em ê hem bi tevgirêdana kurdên Anatoliya Navîn bizanin, hem jî em ê hay jê hebin ku kincêñ wan ên berê bi ci awayî ne.

Bi rîca û bi kêfxweşî em bi hemû kurdên Anatoliyê didin zanîn ku: wêneyêñ kesen ji malbatê (jin-mêr), bi kinc û tevgirêdanêñ kurmanciyê li ba we hebin, ji kerema xwe ji me re kopiyekê bi rê bikin. Bi vê yekê em ê bi dewlenedîya tevgirêdana xwe bizanin û em ê wan kesan careke din bi bîr bînin.

Redaksiyon

ÇEND HENEK

MEM XELİKAN

Çİ DİXWAR

Apê Heso, li gund bi temehkarîya xwe dihat naskirin. Qet tiştekî xwe, bi cîran û hevalan re parva nedikir. Yekî tiştek jê dixwast, mînak perçek ji canê vî dixwast li vî bi qar dihat. Rojekê zivistanê, cîranekî wî kaya terekê xwe xilas dibe. Tiştekî bi pez û terekê xwe de nemaye. Ji xanîma xwe Besê re dibê:

– Besê; tu dizanî kaya me xilas bû. Tereke birçi ye. Ez herim mala Hesoyê pîsxaltî te, çi bixwazim na-de min. Pîsxaltîye te ye. Te, naşikê ne. Bila, here 5–10 çal ka bixwaze, bi deyn be, ez ê havînê bidim wî.

– Bi ser gotina Memo de, Bes ra-dibe dihere mala pîsxaltîye xwe.

– Çaxa we bi xêr

– Oo, bi xêr û silemet. Besê we-re rûne.

Heso, li dil û xatirê Besê dipir-se dû ve:

– Besê, te rêya xwe wendakir ji kengê ve ye tu xuya nakî. Bêje, ka mirazê te çi ye.

– Pîsxaltî, tu dizanî zivastana romê

ye. Kaya me xilas bû. Tiştekî em bi-din tereke nema. Ez, dixwazim 5–10 çal ka bidî me. Em, terekê xwe bi berbiharêxin.

Pîsxaltî, bila bi deyn be. Memo yê, havînê bide te.

– Rast e, rast e Besê. Lê havînê, wê germîyê de dema min sap ber-hevdikir û ka digêhande hev, Memo yê we çi eq dixwar?

Çİ DİXWAZE

Rojekê dîsa, havînê gundiyan, cîran û hevalan kar û barênen xwe xilaskirine. Xermanênen xwe heynane. Zivistan nêzik e. Cîranê Heso, Mihemed maye derengîye. Hê xermanênen wî di sep de, li derva ne. Dihere mala Hesoyê cîran. Li derva, ber malê xwe dide ser kevirekî rûdine. Heso ji mal derdikeve, xérhatinê li cîranê xwe dike.

Heso:

– Mihemed, xêr e, şer e, destê berbangê. Tiştekî neçê bû?

– Na, şukir tiştekî weng tune ye. Heso, tu dizanî zivistan nêzik e. Lê hê xerman û hesada min li derva ye.

Îsal ez, tenakê mame derengîyê. Min got, dûgana (Döven) te bi sê teja ye. Xêra xwe, wê bidî min dibe ku ez, karê xwe hê zû de xilas bikim.

Bi ser dexwaza Mihemed de Heso, banga xanima xwe ya di hundirê malê de ye dike:

– Eşê, hela were wira.

Eş, derdikeve li ser sokanê ye.

Heso:

– Mihemed, ji min te dixwaze. Dibêyi çi?

HEQÊ TE

Hus, kalekî 80 salî ye. Bi xanima xwe ve, li gund dijîyan. Yê bêñ, yekî kirî û xwarî ye. Lê pirr muqellit wû. Rojekê, ji bo karekî xwe yî li adlîyê dihere qezê. Di hundirê Adliye de, xwe dide ser kursiyekê rûdine. Ji gundekî cîran xortek, Şêxo vî dibîne. Dayîka Şêxo ji gundê Husê ye. Ji bo wê, Şêxo ji her meriyekî ji gundê dayîka xwe re digot xalo û tat wû. Dema xalê Hus dibîne tê cem wî.

– Xa xa xalo , me me merheba ci dikî? li li li xalanêñ min ci heye ? ci ci tune ye ?

– Rindî. Welle xwarzi qet tiştekî nebaş tune.

– Ka ka karê te li wir ci ci ci ye ? li ci digerî?

Hus dixwaze, yarenîyeke xwe bi Şêxo bike, Dibê:

– Wella xwarzê, ci bigerim. Çend meh in min xanima xwe wenda kir. Çû ser rehma xwedê. Ez, niha li mal bi tenê me. Min got, ez ê herim Adlîya Kuluyê. Heroj li wir jinê têne berdanê, hene. Henê weng rastî min hatin, ez ê ji xwe re bînim.

– Na na na xalo, ew ji te re nabe.

– Çima xwarzê?

– Tu tu tu here mal. Du, e e erebe sirî (strî) be be ber mala xwe ke.

– Ew, ji bo ci ye xwarzi?

– Bi bi şev, ke ke kerê werin ser.

He heqê te ew e,

– Tew te xal tê de hişt.

Helbest

çekê xwe li nav zinaran veşêre
tu baş dizanî
çiya dê te biparêze
ma tu neyî bi lêz bi
rîya te ya dirêj e
piştê xwe bi zinaran de
û bifikire
ne xewnêن xwe
ne jî xeyalêن xwe
sivik bike
bîrmeke
ê te ne macera,
serhildan e...

SEYFI DOĞAN

SÊ ÇIRAYÊN GEŞ

XIZAN ŞİLAN

hûn
stêrkên şevistanêن bêdeng
çirûskên heyva şevêن sayî
şewqa çirayêن odeya bêkesan
qêrîna gewriya çûkêن biharê
meşaleya xewnêن kesk û sor û zer
sîtavkên neynika dilê xeydok
xunava lêvêن hingivî
hûn
hênikahiya bayê hestêن xerîb
kenê melûliya awirêن xemgîn
peşkên barana zeviyêن stûxwar
dermana movikên pişta xûzbûyî
herika kaniya rojêن perişan
agirpêta tendûra vemirî
mêvanêن koşka evîna koçber
hûn
lihêfa zivistanêن cemidî
doşeka êş û jana giyan
pira hêviyêن pêşerojê
zelaliya gola bextewariyê
tîrêjên keskesora demsalêن şad
xweşbehna kulîlkêن baxçeya bihuştê
ronahiya hungirê évarêن serxwêş
hûn
duayêن birîna eşqa îlahî
tizbiyêن sebira hesretkêsan
stûna nav malêن wêranbûyî
şîfaya kezeb û cîgera peritî
qultek ava tasa destê sêwiyan

lezeta guşiyê tirî ya bax û bostanan
karxezalên li nav daristanan
hûn
qustîlka tiliyên keç û xortên ciwan
bazinga zendê bûkêñ bedew
tahma şîrê devê zarokan
lorîna têlêñ kemanê hunermendan
destmala sergovenda dawet û dîlanan
kilama civatêñ dengbêj û hozanan
dengê bilûra şivanêñ deşt û zozanan
hûn
dermanê çarenûsa birîndaran
pêşangeha wêneyêñ dîwaran
morî û mircanêñ keziya dilberan
pelêñ dara miradê evîndaran
pariyek nanê sifreya hêjaran
şanika rûyê helbestvanan
xemla kefenê goristanan
hûn
henasa xeyalêñ müşextbûyî
berfîna qûntarêñ ciyayê îsyankar
dengvedana şikeftêñ bêdeng
keservedana şervanêñ leheng
destanêñ asoya asîmana şîn
nasnameya axa şaristaniyê
rengê mizgîniya ala azadiyê
Sakînayê Fîdanê Leylayê
û hûn
sê bersivêñ xaçepirsa
valahiya gerdûna nava min in

2013-01-17

Stockholm

"EZ qurban, bi kurmancî deng kîrin çîma sûc û guneh dibe!"

SEYFI DOĞAN

Min, kerma xwe kire bin çengî xwe û da ser rîyamektesbê. Wexta ku zîlê mektebe lêket, em telebe li ber xanîyê mektebê, li gor sinifêن xwe rêz dibûn. Me bi tirkî,
*"Türküm, doğruyum, çalışkanım,
yasam, küçüklerimi korumak,
büyüklerimi saymak,
yurdumu, milletimi özümden
çok sevmektir."* got.

Ew gotina, me herroj berî ku em di sinifê kevin, bi dengekî bilind di- got. Mekteb odayeka bi tenê bû û ji sinifa yekê heta pêncâ, di wê odê de bûn.

Wek herroj, wexta ku mexlîm ke- ta hundir em ji ber rabûn. Mêxlim ji bêrîya xwe xetek derxist û dûr û dirêj lê meskir.

Mêxlim navêن ku li kaxizê hatibûn nivisandin re got; li ber textîreş rêz bi- bin. Telebe rêz bûn. Navê min ji di nav wan navanan da hebû.

Mexlîm, demekê li navbarê rêzên sinifê giran û giran bêdeng gerîya. Me zarokan, bi wê hereketê re digot;

Mexlîmî xwe dikelînê.

Mexlîm dîsa dest pê kir ; Min, hezar caran got û ez dê he- ta ku mûyên ser zîmanî min diqe- din, bibêjim.

Hûn fedî nekine! Ar û namûsa we tune! Dîn û imana we tune! Ji xwedê bitirsin. Hûn, bi zimanî ku kanistanka zimanêن dûnê ye deng nekine, terine bi zimanekî ku hewanê xwe neh û deh pevv in, deng dikine.

Heşê min ê negehine! Ez î we fêhm nekime! Ez î dîn im an hun ên dîn in? Hemî dûnê dixwazê ku bi tirkî biaxife û hûn ji zimanî ku hatiyê ber lingêن we nexwazine hîn bibin.

Ji bo wî zimanî, bi hezaran belkî bi mîlyonan insan şêhîd bûne, lê hûn ê qiymetê wî zimanî nizanine.

Mexlimêkî min î li lisê habû, di- got; tîrkî bingeha hemî zimanêن dûnê yê. Erê, wisa digot û rast e.

Hûn ji yê hîng ketina pê zimanekî vala, xizan û belangaz. Zimaneki ku ji pêyvîn, farsî, erebî û tirkî

hatîye cébûnê, deng dikine û qiy-
met didinê.

Ezî carak din jî dibême. Wî
zimanî kart û kurtê bîr bikin!

Bi wî zimanî deng kirin heram e,
suc e û guneh e!

Wexta ku mîxlîm ew şoranan
gotin, ez mat bûm, dawestîyam.
Guhêñ min kirin gjia gjî. Sinif li ser
min gehîsta hevdu. Derdorêñ min
tarî bûn.

Sûc û guneh!

Min fêhm nekir.

Xeyalêñ min bûn ax û xuli.

Dê û bavê min wek dê û bavêñ
hemî dunê ku ji zarokan xwe hez-
dikin ji min hezdikirin. Kal û pîrêñ
malbatê ji ji min gelek hezdikrin.
Baş e. Wanancima qalnekirin ku
zimanê me sûc û gune he. Ew ê, çâ-
wa bixwazin ku zarok û nebîyêñ wan-
nan di agirî cehenemê de bişewtin?

Wexta ku mekteb qedîya, ez bi
lez meşîm mal. Min li ser derîyê xwe
dît û bihîst ku xwangê min ê çar-
salî, yê bi kurmancî deng dikê. Min
ji vêksa da davê wê girt û di guh da
bistikand; kurmancî dengkirin gu-
neh e! Xwenga min tiştek fêhm ne-
kir û bi hevalêñ xwe re, bi kurmancî
deng kirina xwe dewam kir.

Ez bi lez bûm. Dixwazime ku zû
di mal bigehim û malbata xwe, ji
gunehan û sûcan azad bikim. Dîya
min li ber malê teşî dirêst. Wexta
ku dîya min ez perîşan dîtim; şas bû
û ez hembêz kirim. Hornîyêk bi ser
min ket, ne bê ne qalê bike. Dîya
min ez aşt dikirim lê ci feda!.. Girîyê
min danewestîya. Ez bi hemdî xwe
girîyam bi şunda;

Min bi tirkî bi dîya xwe re got;
mîxlîm îro got; bi kurmancî deng-
kirin him sûc e û him jî guneh e!
Tu bi xwedê dikî! Ji îro bi şunda bi
kurmanci deng meke. Ez nexwazi-
me ku tu di nav agir da bişewiti. Ne
tu tenê, ma tukes di nav agir da ne-
şewite.

Dîya min tiştek fêhm nekir.
Min jî nexwast bi kurmancî deng
kim. Min dît ku cercicîyê ji gundê
Yaraşliyê derbas dibe. Nasê malbata
me bû. Navî wî Motin (Muhittin)
bû. Motin kurmancî hîn bibû. Min
ji apê Motin re gotinêñ mîxlîm bi
tirki gotin û wî gotinêñ min ji dîya
min re vergerandin kurmanciyê.

Dîya min kenî û ez dîsa hembez
kirim û got; ez qurban, bi kurmancî
deng kirin çîma sûc û guneh dibe!

NASNAME

OMER FARUK HATİPOĞLU
WERGERA JI TIRKÎ: NUH ATEŞ

*nasname kilameke gelerî ya dîrokê ye
îhnxweşîyeke xas bi ser her xelkekî da hatiye rişandin
dirêjawaza min bîhna şewitîyê distrê*

nav nasnameya meriva ye, pê nake
mîraseke edilane parvekirî, pê nake
pênekirî ji kûrahiya wek hev bûyîyê da

xeyal bike, dinya ji sérî hetanî bini giya
eger dar giştik cisnek bûyana
-li sérinîyê bilem sîya wan ne mîna hev e-
spîndarê bîne ber çavan li her derê deryayê reş
hejmara gulîyan berember, belg berember
tenê qirikên lê danışın

çend bav û kalên meriva hene, li ser rîya tekemulê mayî
gava ku ji bav û kalên me yek di gola turkanê da veditisî
a rind e ku bav û kalên din xay kirin ji nav mijê
a rind e ku newîyên wan pir bûn
viqasî gulî û belgên darekê, çend daran

her tişt biserîhatiya ziravbûnê ji qalindiyekekê
dar ji axê zirav bû gulî ji laş da
kulîlk ji gulî narîntir fêkî ji kulîlkê melûltir

ji vê ye ku ziravî hunera qalindî ye
lowma rewayî 'pesnê ye' ziravî

ku dinyayê bi bîr tînim, teferuat in vana giştik
gotin dide der: 'rastî di teferuatê da veşartîye'

teferuatê cihê bike, spî dibe tênenê rastiyê
ne tîn dimê, ne sarî, ne sir
ku ez veqetim, dibe li xwe mahrkirina xizaniyê
nêrgiz jî kulîlk e, lê nêrgiz ne devî ye
nêrgiz jî kulîlk e, lê navê min ne nêrgiz e
bidin hun navê min û pêşî, navê min û dawiyê bi çavê dikene
gulîyê xar, kulîlka bi xem, fêkiya min a negihêştî
ez bidim laşê merivatiyê

anatoliya di nava sê derya da giregornê
zimanên qetiyayî di bini da, kultura me ya kwîrkirî
xwazika kilama wan xelkên kevnar ên deyndêr
me bitingîne, bîna argunê ji hingura êvarê bihata
bîn ji neye dibe, aşureya ku dixwî a kê ye
ji' deriyê asê' ra dîwîr helçine beremberî ewran
a lêxe here erîvanê "bûka kej"
paşeportê pirs nake bacgeh

li ba te ku naye xwendin 'newala çorî'
li ser xeta med qelem nivisiye harran
îyonya bûbû helm helkişıya ezmanan
te pirs kiribû ku nîşana bi xaçê li ser penêrê muslimana bo çi ye

ku xeyal bihata hududê min têlên wê ji hev vekişanda
ma here derbas bibûya başûrî ji çiyayêni ji xweliyê
hudud ji darê komirê, ezmên dikenîne
ku tê sînorkirin xeyala min, fikira min
hun jî dinyayê bir bikin mîna pasteya ji kêvir
bixwin û ezmên ji hêla kesk da bikûjin

mîna çûcikên bilind difirin ziman bifirikîn
bi kûravên bê xew ên bin herdê
sibeya sérin biheriqe rûyê herdê
hududan rakin bayên bêwelat

pîyê çemekî ye nasname, 'pî dişkê' lê venaqete
bibîne êdin, eynê av in, av ji avê naye vedan
ku em du pîyên ji laşekî veqetî bin jî
hema ji gulîyekî wê da, belg û kulilk gihêştinî hev
çiqas rind e bûne rindiyekê,
ji nûva bûnî xelk

zarokên kevtir yên vê erdnîgariyê ne em
me fîrfirok di ser ala leşkeriyê ra girt zarok bûn
sewa hembêza destbiratiyê pê ala leşkerî girt

anatoliya di zimanê me yê hevpar da 'biratî ye'
guhertina navê wê ne bi destê me ye
xelk gîstik ê di hembêza wê helên, ji me ra jî şûna bimê
hîn ku em li ser in tê nahere ku bibe xerîbî
ku em rûyê wê biçizînin a zikê xwe biêşîne
yen bê rêşkirin hezar rengî wê benz biavê
dîlbereke ku qe pîr nawê, porê wê bê kurkîrin diêşê

ji pira ku hun sedsalî ber vê tê ra derbas bûbûn
çi rind e hatin pêş we rîyê jî roniyê
birako bi destê min bigre ji koknavê xwe rawirim
ji gund derbasî bajêr bibim, ji welat derbasî dînyayê
her tiştî biêxim, şaşık, çarix ku çi heye
ji ceneta taziyan a bê key bê qesmer
careke din bêketin biderkevîm herim
pekinga herî dawiyê: gerdûnê êvînan

sîlehê biavê û kom bike êvîndarêñ dînyakê
ji dilê min bilore kesk sur zer
çar rengan jî tu biherikîne ma rêz bibin li kêleka hev
di pey tofanan keskesurê ezmên bikin ala ji dînya me ya arîmî ra

*êvîna biêxe nasnameya min ji deftera navan, ku biêxe
ewê ku navê te di qula guleyê ra biêxe
bibê, niha kî yî tu*

kê kî

em ji hezkirinê tirsîn, ku bûyîna me çîng e weng
keskesurê ezmên me dêxiste yek rengî
ji gulê ra, sorgul, gulê zer ra me got
bê rengû 'veqetî'

ma me ji zikê vê axê kokê xwe rakira
yêñ ku dayika me li zimanê me rişandî birûçikanda
xereweyêñ haranê bi deryayê spî da berdana
sewa ku şop nemê
lê em ê nemrud çîng kaş bikin şvereşiyê
ji ber helatina rojê

şopêñ nig bêñ pankirin, şopa bêçiyê didêñ bişkêne
hîñ li ewra diçerixe, dengê dilêñ dawestî
zimanê me panpûç kirin bi gurz di hewana tûncî da
ma me serçavê xwe ji bîr bikira

bîne bîra xwe li melezgirdê xwîna min li xwîna te qelivî
bîne bîra xwe te cesedê min di barîkadê da sîper digirt
armanc birayekî li dûrê ; anzak bû
niha armanc nêzik e, biratî ye niha armanc
bîne bîra xwe dema te kon vedigirt xereweya li zozanê
mala min a ji kerpiçê bû

*em siya kembera keskesurê ezmên
li vê axê
em kokboyaxa rengê « kembera herdê »*

em şopa biratiya rasteqîn a Anatoliyayê ne
em zarokên ademê bê nikeh bira ne
bihntengî nebe me va şora nedigot
bira ne em zarokên vê axê, avê
ma ejdadê me avzêl e, çexmûr e
meriv meriv be biratî ne hewce ye
meriv meriv be dînek mezhebek
meriv meriv be ne hukumet ne dewlet
ne hewce ye wekî avê bidî avê
tênekî nû bikişînî serçavê merivekî

û betalî li hundurê me nehat mîna xwezayê
bi destê xwe me tijî kir

lê em du aliyê merivekî
em ê çîng dil bikin du alî
di bin çengê kîjanî da xwînrewan
ji laşekî din î bêşîng ra bê kişandin

binihêre çiqas rind e em „sêgavî“ digrin
hezar sal e, ez edirne tu hekarî
hesen, bi ciло va di destê hev da, goksu dicleyê
diwesîne spîderyayê bi silîvkê va ajiniyê

kaşê ercîyesê lütkeyê agiriyê ne em
di nava torosan da bolu canîk koroglu
li ruha wêranşahrê kendavê gokovayê ne
ji menderesê ta egê firat-dîclê diheriqin

li edîrne ewrek kel bide
herd diqelişê li hekarî

*ne nig-goşt, didan-pidû ne em
em mîna xwîn-demar, hestî-mêjî ne*

(ji kitawa Omer Faruk Hatipoglu,
«Ateşi utandıran Yangın

DESTANÊ ŞÊXBİZİN

XAMGELI BANE

Dancay martînîye kî rîyê?
hespe kî kirdê ve kexêl?
tekere seri sifta kî tolê kird?
le seri kwêyel kî ariy xist vê?
Je kerpiç û kuçike kî xaniy girt?
enî genime û çuyê kî kirdê ve xake?
le girdi ariye kî sînsîn xwezt ?

Je bazeyan û teqteq çîne kirmanşah
rwîye şaneman qazî husêyîn
ve huştîr û hespo keftîn ve kwê
le çermîk,palû û sîverek qelîyayn
le her cengî îme hevîn
îme ne je yavuzîn ne jî je şah îsmaîl
îme kurdîn je kurdistanîn

mêrdxas û cengkere şêxbizin
bale dîrîj û qelewe mêrdgelîyan
çêwgelîyan kewû,pirçîyan swêr
pîlîyan dirîj,destîyan pên,payelîyan gewre
jingelîyan je mêrdgel cenkertir e
karker û jêhatiy in
de çêwi azewgel arîyi ve şen
ra xak û zemî le bendi cenge
xûfi tirseke verdi dili dijmîne diran bî hêş vî
nami şêxbizine vilavi her şûnî ke
keseke mêrdxasî şêxbizine nezanî ijne vî
le veri dijmin nêriran,
serîyan tim bilind
mirdine da ve veri çêwe rin

tirs nêzanin
ve xakeli xwîyan vestîyavin
ve bij û bexeri xwîyan çewsîkiyayin

şêxbizingel pîliki kurdîya
lekîn, ve loranî qise dikerin
le salê hezar û heftsede xakeli xwîyan iştin
keftin ve rwî le ban xakeli kurdîstan
heyî vîla, heyî lola
heyî jî le şûni xwê ma
vilavi rwî dunya vîn
heyîke le kirmanşah
heyîke le riha sîverek
heyîke le amed çermîk
heyîke le erzirum palu
lay firîyê vervi heymene hat

ke çîne kû xake riç da viyan
ke çîne kû ûre vî yê ewane
le heymene oyirtin û
ûre jî kirdine welatê duvane
ke çiqes kirdin ke balîyan vişkinin ke nefîrin jî
ne balgeli xwîyan ve şikandin dan
ne jî keftinde mayeti kesî

kî zeqi şêxbizingel ditanî ?
kî heta îgave vîristiye ke şêxbizingel de bini zefti xwê kerî ?
le seri xwîyan
riçê xwîyan kulîn serzenî le heymene
rave le paytextê tirkîye şûnay şêxbizine cîyîye
ke çiqes vikerin ke xiraw şanîyandin jî
şêxbizine rizanîke raça .
ra ke debini mayetîyan nekeftîn
ra ke le seri xwîyanin

ra ke ve balgeli xwîyan difiri nin
şêxbizine xwê dinasî ke kîyin û çûnin

şêxbizine mêtvandare,mêrdxase,cenkere
piştê nîyaye zemî
ke vê ne çizandê,nê cizinî vêt
ke ve xweşî nêzîkê ne kefte ve reşî vervit nîyay
ke jêt hez kird heva heta heta birakêy
weki zinare xweşî yê û dilê
ve qeri kwîye bilinde gewretî hamiritîyê
ve qeri asine şirîyave nêzikatîyê

şêxbizine zarûye navçeyînê kurdîstane
xwerê palê cudîye
kwêyeli zagros malê zerastîyîye
amed birangê gewray e
qamîşlo û kobanî xweşîkê nazdarîyî ye
kirmanşah û ûrmîye amûzîye
erbîl û hewler dalik û boyîkîye
firat û dîcle xwinê reyeliye

îme kîn dizanê?
xwerê bani sîyabend û xweceyîn
îme ariyê dili mem û zîn nîn
îme mîngangeli ehmedê xanê yîn
îme delalîyê mele mistefa barzanî yîn
îme çermiyê pirçi apê musa yîn
îme mahabat ïn
îme kîn dizanê çenguşê desti kawayîn
îme lay çepê mahsun korkmaz ïn
îme şêxbizinîn, kurd ïn, kurdîstan ïn

ORTA ANADOLU KÜRTLƏRİNİN TARİHTEKİ İZLERİ

(M. S. 11-15.yy.)

DR. MIKAİLİ

Uzun kış gecelerinde insan bolca kitap okuma ve üzerinde düşünme şansını yakalıyor. Bir fuarda Nûbihar yazarlarının standından satın aldığım bazı kitaplardan edindiğim bilgileri yine çeşitli yabancı kaynaklar ve internetten edindiğim bilgilerle karşılaştırma şansına sahip oldum.

Özellikle Muhammed Emin Zeki Beg'in „*Kürtler-Kürdistan Tarihi*“, Şerefhan'ın „*Şerefnamesi*“, Veysel Akdeniz'in „*Akkoyunlu-Kürt İlişkileri*“ ve şimdi BDP Milletvekili olan Altan Tan'ın „*Turabidin'den Berriye'ye*“ kitaplarında halen Orta Anadolu'da isimleri yaşayan pekçok aşiretin 500-600 yıl evvelki eski izlerine rastladım. Eviya Çelebi'nin Seyahatnamesinde bazı izler aradım ve küçük de olsa buldum. Bu kitaplarda verilen bilgilerin o çağın koşullarına göre değerlendirilmesi ve de kritik bir bakış açısıyla okunması gerektiğini özellikle belirtmem lazım.

Mesela; Şerefname o dönem Bitlis hükümdarı olan Şerefhan ta-

rafından yazılmış. Hükümrانlığını tanıdığı ve çekindiği İran Şahı ve Osmanlı Sultanlarıyla arasını bozmama politikasının kitabı yansımalarını görüyoruz. O tarihte yazılmış nerdeyse her eser çoğu zaman bir hükümdara sunulmak üzere yazılmış ve de mutlaka methiyelerle, övgülerle dolu. Bu nedenle de yansız olmalarını bekleyemiyoruz.

Hemen hemen her Kürt aşiret ve kavminin de kurucusunu o zamanlar aktuel olan, bugünkü tabiriyle makbul ve moda olan şekilde mutlaka ya Hz. Muhammed (S.A.V.) soyuna ya da hükümdar kavimlerine bağlıyor .

Oysaki bildiğimiz birşey var. Yabancı kavimler İsa'dan öncede sonradı Kurtlerin olduğu bölgelere gelmişler, hükümetmişler ama çoğu ya kaybolup gitmiş ya da Kurtlerle karışmış ki bu bütün kavimler için böyledir.

Pekçok Kürt kavmide kendi topraklarını bırakıp uzak diyarlara gidin- ce hakim kültür ve kavme karışmış ve aslini kaybetmiştir. Hindistan'daki

Brahoyerler, Batı Anadolu'daki Germiyanogulları, Tahran civarındaki Pazukiler, Lübnan'daki Dürziler, Kuzey Afrika'daki Divin ve Livin Aşiretleri bunun en iyi örnekleridirler.

Suriye'nin Halep, Şam, Hama ve Hums gibi şehirlerinin yerli halkının çoğunu Sultan Selahaddini Yusuf bin Eyyub döneminde buralara yerleşip araplaşmış Kürtler olduğu yaygın bilinen bir şeydir. Erbil (Hewlêr)'deki Mısır Konsolosunun, Mısır'da Kürt asıllı araplaşmış 5 milyon kişi var demesini de, çok manidar buluyorum. Bunu, Mısır ve Kurdistan hükümeti arasındaki bazı ekonomik menfaatler için söylemiş olsa bile!

Yine büyük Kürt tarihçisi M. Emin Zeki Beg'in kitabını okuyup değerlendirirken de, onun Osmanlı'da subay eğitimi gördüğünü, imparatorluğun yıkılışından sonra Irak'da kurulan hükümette bakanlık yaptığı, Güney Kurdistan'ın Süleymaniye şehrinde yaşamış olduğunu gözönüne almanız gereklidir. O da bu çok değerli bilgilerle dolu olan kitabını bu konum ve koşullarda yazmış. Pekçok dil bilmesine dayanarak Osmanlı, Türk, Fars, Arap ve Avrupalı yazar ve gezginlerin kaynaklarından yarar-

lanmış. Bazan kaynaklarının yanlış ve yanlışlarının onun kitabına dahi yansığını gözlemliyoruz. Ama onun bu kitabı 1937'de kaleme aldığınu unutmamamız gerekiyor. Onun kitabından da özellikle bizim bölgeyi ilgilendiren kısımlarını alacağız.

Kürtlerle, Türkmen ve Türk-Moğol kavimlerin bildiğimiz ilk karşılaşması M.S. 1029 yılında Moğollardan kaçan bir grup Oğuz Boyunun Rey şehrine gelmesiyle başlıyor. Daha sonra 11. yüzyılda Selçuklu Sultani Sancar (Sencer) Hemedan'ın başkent olduğu bir bölgeye Kurdistan Hükümeti adını veriyor. Bu Kurdistan adının geçtiği ilk tarihtir.

Daha sonra Horasan, Türkmenistan ve Afganistan bölgelerinden arka arkaya Turan-Türk kavimlerin fetih ve talan göçleri başlıyor ve yaklaşık bin yıl süren zaman diliminde bölge, özellikle de Kürtlerin yaşadığı topraklarda büyük bir alt üst oluş yaşanıyor. Pekçok kavim ve aşiret defalarca yer değiştiriyor. Mesela; İran'ın batısından Brahoi (Biraxoyi) Kürtleri bugünkü Belucistan'ın Sistan bölgesine göçüyor ve orada Hintli ve Belucilerle karışarak hükümetler kuruyorlar.

14. yüzyılda Moğol İlhanlılar Devletinin yıkılması ile birbirine

Mark Sykes bi İbrahim Paşayı Millî va

can düşmanı iki Türkmen aşireti, Akkoyunlular ve Karakoyunlular Kürt yurduna geliyorlar ve Kürt Hükümdarlarla aralarında 1469 yılında Uzun Hasan'ın ölümüne kadar sürecek 100 yıllık bir süreçte savaşlar ve mücadeleler başlıyor (Bunlara Baraniler de deniyor. Kürtçe Beran koç, Baran ise yağmur anlamına gelir, Rusçada da koyuna Baran deniyor). O dönemde Kurdistan'daki belli başlı Hükümetler şunlar;

- 1-Çemişgezek Kürt Hükümeti
- 2-Hasankeyf Melikliği
- 3-Botan Emirliği
- 4-Mirdesi Hükümeti
- 5-Zırkan Hükümeti
- 6-Hakkari Hükümeti
- 7-Behdinan Mirligi

8-Erdelan Mirligi

9-Bitlis Beyliği

Bu beyliklere ilaveten savaşçı bazı büyük aşiretlerde o çağda önemli bir rol oynamışlar. Bunlardan Rewadiler, Rojkiler, Mahmudkiler, Reşîyanlar, Omerkiler, Etmankiler, Hezbaniler, Çakırlular'ı belirtebiliriz. Ve de daha pekçok irili ufaklı Kurt Beyliği mevcuttur.

O çağlarda Kurdistan nüfusu büyük bir Türkmen nüfusla karışıyor ve bu dönem 100 yıl sürüyor. Uzun Hasan'ın başkentini Diyarbakır'dan alıp Horasan'a götürmesiyle ve Tebriz'i kendisine başkent yapmasıyla bu çağ sona eriyor (Kaynak: M. Halil Yinanç, *Islam Ansiklopedisi Akkoyunlular Maddesi*, sayfa 260).

Cünkü; o aynı zamanda kendine bağlı tüm Türkmen ve de bazi Kürt aşiretleri'de (Çakırлу) destek olsunlar diye yanına alıp götürüyor. Yine Karakoyunluların Akkoyunlulara yenilgisi ile onlara bağlı Türkmenler'de Horasan'a göçederler. Bu da Kürdistan'da nüfusun tekrar Kürtler lehine değişmesine ve Kürdistan'ın, özellikle de kırsal kesimlerde tekrar Kürtleşmesine yol açıyor, şehir merkezlerinde daha çok esnaf ve tüccar Hıristiyanların yerlesiği yerler oluyor. Mesela; Diyarbakır şehir merkezinde 19. yy. başlarında Hıristiyanlar çoğuluğu oluşturuyor.

15.yy. ortalarına kadar Hasankeyf ve çevresinde hala Kürt İslam Sultanı Eyyubilerden Selahaddin bin Yusuf'un soyundan gelenler hükümdar sürmektedirler. Yazar Veysel Akdeniz kitabında pekçok arap tarihçisine dayanarak verdiği değerli bilgilerde bu dönemi anlatırken günümüzde İç Anadolu'da da yerleşik olan bazı aşiretlerin adını zikrediyor.

Bu topluluklar tarihte arkalarından pekçok iz de bırakıyorlar. Yer, kişi isimleri gibi. Akkoyunlular Sünni İslami benimsemişken, Karakoyunlular Şii İslami temsil ediyorlar ve kendi aralarında çok kanlı bir çekişme var. Bu kavga Akkoyunluların

Karakoyunluları gerçek manada yoketmeleri ile son buluyor. Sayfa 58'de *Uzun Hasan ile Cihangir Mirza arasındaki iktidar mücadele-sinde Kürtler iki tarafдан birini seçmek zorunda bırakılırlar*. *Uzun Hasan 1455'te Cihangir Mirza'ya tabi olan Akkeçili ve Karakeçili Kürtlerle, Günlü Cemaatini onlarla göçettirdi* (Kaynak: *Ebu Bekr-i Tibrani, Kitab-i Diyarbekiriye, Sayfa 136*).

Burada dikkatinizi özellikle şuna çekmek istiyorum; Hani Karakeçilileri sırıf onlara bu isim verildi diye Türkmen olduğunu iddia edenler var ya, onlara göre Karakeçililer Osmanlı Sultanı I. Selim zamanında Batı ve Orta Anadolu'dan getirilip Karacadağ yöresine yerleştirilmiş ve burada Kürtleşmişler. Oysa görüyoruz ki; Sultan I. Selim'den evvelki kaynaklarda 1455 yılında Uzun Hasan ile kardeşi Cihangir Mirza arasındaki iktidar mücadelelesinde Cihangir Mirza ile ittifak halindeki Akkeçili ve Karakeçili Kürtlerden bahsediliyor.

Yine M. E. Zeki Beg kitabı'nın 363. sayfasında Turabidin ile Diyarbakır Karakeçi yöresinden gelip yerleşen pekçok Kürt boyundan bahsediyor. Yani orada daha o zamanlar Karakeçi diye bir bölge mevcut. İddiaya göre I. Selim'in (Yavuz

Türk-Yunan savaşında Haymanalı köylüler

Sultan Selim) bu bölgedeki Zirkî ve Tirikan (Têriki) Kürtlerini Batı Anadolu'ya, oradan da Türkmenleri Karacadağ yöresine yerleştirdiğini yazıyor ve de bunların Kürtlerle karışarak Kürtleştikini iddia ediyor.

Burada çelişen birkaç husus var;

-Aradan geçen tam 500 yla rağmen, İç Anadolu'daki Zirkiler (sadece 1-2 köy) hala Türkleşmemişlerdir.

-İç Anadolu'da Têrikiler 5-6 köydeğer ve de hatta Eskişehir-Sivrisihisar'da tamamen Türk köylerine dağıtıldıkları halde Türkleşmemişler. Nasıl olayorda 1770 aileden oluştuğu be-

lirtilen Karakeçililer bir tek kelime Türkçe bilmemesine rağmen Kürtleşiyorlar?

I. Selim'in padişahlık döneminin 1512-1520'li yıllar olduğunu biliyoruz. İç Anadolu'ya göçle gelen Têriki ve Zirkiler ise 1790'lı yıllarda diğer Kürtlerle beraber buraya göç ediyorlar. Yani bu anlatılan karşılıklı göç ettirme, tarihi belgelere ve gerçege uymuyor. Yeri gelmişken tarihte bilinen Selim isimli üç Osmanlı Sultanının taht tarihlerini burada belirtmemeyi yararlı görüyorum. Çünkü; İç anadolu

Kürtleri'nin geliş tarihlerinden bahsedilirken çoğu zaman isim benzerliği sebebiyle tarihlerde de yanlışlar oluyor veya olmuş.

I. Selim: (Yavuz Sultan Selim) 1512-1520,

II. Selim: (Sarı Selim) 1566-1574, Kanuni ile Hürrem Sultan'ın oğlu III.Selim:1789-1807.

Bugün İç Anadolu'daki Kürtlerin bölgeye iskanı bu padişah döneminde başlıyor ve Sultan II. Mahmud ile Abdulmecid döneminde tamamlanıyor.

Bizim tahminimiz tarihçi Ebu Bekri Tîhrâni'in 'Kitabı Diyarbekirîyye'sindeki gibidir.

Buradaki Kurt boyları Karakeçi yöreninin adıyla anılmaktadır. Batıdaki Karakeçililer arasında yapılacak ciddi etimolojik ve de antropolojik bir araştırma bunların da en azından bir kısmının, belki de bu yörenin adıyla anılan geçmişleri Kurt ama bugün Türkleşmiş veya karışık topluluklar olduğu görülebilecektir. Mesela, Ankara Bala'da Kurt köylerinin komşusu olan Karakeçili Kasabası mevcuttur. 230 yıldır Kürtlerle yanaştırlar. Ne oradaki azınlık olan Kürtler Türkleşmiştir (Tüm asimilasyon uygulamalarına rağmen) ne de Karakeçililer Türkleşmişlerdir!

Mirdesiler (Têrikiler) (1397-1467)

1030 yıllarından bu yana bölgede bilinen hükümdarlıklar vardır. Şerefnameyi Türkçeye Mirdesi Mirleri çevirttimişlerdir. Mirleri Buldukani'lerdir (Boldikan).

Şerefnameye göre bu ailenin nesibi Abbasilere dayanır, emirliği kuran ise Hakkari'den Egil (Gêl) Kalesine gelen ve kendisine Pir Mansur denilen bir Şeyhtir. Ondan sonra oğlu Pir Musa, ondan sonra oğlu Bedir yerine geçti. Bu emirliğin kuruluşunda Mirdasi aşireti, kurucu emiri desteklediği için bu emirlik Mirdasi Emirliği adını almış. Selçuklular Egil'i işgal edince Pir Bedir Meyyafarkin'e (Silvan) iltica etmek zorunda kalıyor. Sultan Alpaslan buraya saldırdığında savaş meydanında öldürülüyor. Bir süre sonra Pir Bedir'in oğlu Boldik (Bulduk) Palo Çermik kollarında ayrıldığı Egil Ailesinin temelini yeniden atar ve Şah İsmail döneminde Osmanlılara katılıncaya kadar emirlik veraset yoluyla devam eder.

Şerefnamenin 382. sayfasında Egil-Buldukani (Mirdesi) Emiri Kasım'ın Akkoyunlu komutan ve çocuklarına öğretmenlik yapmış olduğunu, bu nedenle Lala Kasım diye anılıp, tanındığını yazar. 20 yy.'ın Kurt büyüklerinden Osman

Sabrı de Mirdesi'lerin ileri gelen ailelerindendir.

Veysel Akdeniz sayfa 59'da şunlardan bahseder; Diyarbakır'ın kuzeyindeki Tercil, Atag=Entax (Lice), Nusad, Ayndar ve Ziraki (Zirkî) Kürtleri ise 1456 yılına kadar Akkoyunlulara karşı koyarlar. Uzun Hasan onların direnme gücünü kıramayınca Tercil (Mirdesi) Emiri Ömer Bin Buldukani'nın kızıyla evlenir. Ondan Zeynel diye bir oğlu olur ve bu oğlu Otlukbeli savaşında Osmanlılarla yapılan savaşta ölü ve Hasankeyf deki Zeynel Bey kümbechine gömülüdür.

Têrikilere bölgemizde Mirdesiler de deniyor. Eski nesil bizde hala Têrikilerin yerleşik olduğu bölgelere „Aliya Mirdesiya“ diller. Mirdesilerin 1455'lere kadar Kürdistan'da hükmü geçen güçlü bir hükümdarlık olduğunu görüyoruz.

M. E. Zeki Beg kitabında Mark Sykes'dan yaptığı alıntıda İç anadolu'daki Kürtlere bahsederken Tirkamlardan bahseder. Bundan Têrikileri kastettiği bellidir. Mark Sykes muhtemelen Türkçe bilen tercumanları aracılığıyla Ankara vilayetinden Türklerin deyişile bu aşiretten bahsetmektedir. Oysa bölge Kürtleri Tirkân demez, Mirdesi ve Têrikî der.

Önemli olan başkalarının bize ne dediği değil, bizim kendimize ne dediğimiz ve ne ad verdığımızdır.

M. E. Z. Beg kitabının 357. sayfasında Diyarbekir'in kuzeyinde yerleşik, güzel şal örümkle meşhur, 650 aileden oluşan ve aralarında kendi dilerini tamamen Kürt sayan bazı Ermenilerinde yaşadığı Tirkân topluluğundan bahsederken, bunların kendilerine Ermeni denilmesini asla kabul etmediklerini ve Kürt olduklarını söylediğlerini yazar.

Sayfa 361-362'de Resulayndaki (Serekaniyê ya da Ceylanpınar) Têrikilerin (yne Tirkân tanımını kullanmış) Nasirilerin, Bizki-Bezki, Mirdesi ve Canbeglerin de Milli Aşiret Konfederasyonun bir kolu olduğu belirtilmiştir.

Zirkî, Zeraki, Zirkân

Veysel Akdeniz'in kitabının 30 ve 31. sayfalarda Akkoyunluların Kürdistan siyasetlerinden rahatsız olan Tercil, Silvan, Cizre Emirleri, Süleymani (Siliwi) ve Zirki (Zeraki) Kürt aşiretlerinin Karakoyunlu Kara Yusuf ile ittifak yaptıklarından bahseder.

Zirkilerin Siirt'in kuzeyinde ve kuzeydoğusunda, Süleymanilerinde 14. yüzyılda Erzurum ve Hasankeyfi kışlak, Silvan ve Kulp yörenini yazın

yaylak olarak kullandıklarını ve her iki aşiretinde o dönemde bulundukları alanda siyasal ve ekonomik ağırlıkları olan aşiretler olduğunu ve Kürdistanı talan eden yabancı güçlerle işbirliğine girerek genel menfaatlerini kolaylıkla savunduklarını belirtir.

135. sayfada; *Akkoyunlulara Kara Yüyük Osman (1396'da Başkentleri Ergani'de kardeşini tahttan indirerek Akkoyunluların başına geçer.) zamanından beri boyun eğen Zirkî Kürtlerinin kendi bölgeleri olan Atak(Lice), Tercil (Günümüzde Hazro'ya 5 km ötede harap bir halledir), Ayndar (Hazro'ya bağlı Kavaklıboğazı Köyü) ve Nusad (ya da Boşad, günümüzdeki adıyla Silvan'a bağlı 13 km mesafedeki Boyunlu köyü) da egemenlikleri Sultan Yakup döneminde de devam eder, der.*

M. E. Zeki Beg kitabının 354. sayfasında Musul Eyaletindeki aşiretlerden bahsederken Şerbegi'lerin Zirkan'ın bir kolu olma ihtimalinden sözeder ve 200 aile olduğunu yazar.

Şerefname'nın 280. sayfasında aslen Suriye'den Mardin'e geldiği söylenen Şeyh Hasan Zeraki'nin ardından dolayı aşirete bu ismin verildiği iddia ediliyor. Şeyh hep mavi elbise giydığından dolayı ona Ezraki (Arapça mavi) denmiş ve zaman-

la bu Zirkî, Zirkanî olmuş. Şeyh Mardin'de hükümdara dünür oluyor, hükümdar ölünce de yerine hükümdar oluyor. Onun soyundan olan Habil bin Şeyh, Derzêr'de, Habil'in torunu Diyarbakır ve Meyyafarkin arasındaki Kurdikan Kalesinde, Emir Zirkî Atak (Lice) Kalesinde, dördüncü Zirkani de Tercil Kalesinde uzun süre hükümdarlık sürdürmüştür.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Van Eyaleti'nden bahsederken 13 sancaktan birinin de Zirkî'ler olduğunu belirtiyor.

Günümüzde de Hınıs ve çevre sinede coğuluktadırlar.

İç Anadolu'da Polatlı'ya bağlı Eski Karsaklı (Zirkan) ve kısmen Hacımusul (Avda) köylerinde yerleşiktirler. Tarihçi M. E. Zeki Beg, Mark Sykes'tan yaptığı alıntıda 500 hane Zirkili'nin Ankara'nın kuzeyinde görüldüğünü belirtmektedir. 230 yıl önceki 500 hanenin günümüzde en az 5 köy kuracak kadar bir nüfusu olması gereklidi. Sanırım beraber geldikleri ve günümüzde komşu ve akraba oldukları Rutan, Mikaili ve Baziki'leri de Zirkî sayımlar. Belkide onları beraber getiren bey Zirkî'liyi bu nedenle kendisine tabi olan herkesi de kendi kavminden göstererek ne kadar güç-

lü ve kalabalık olduğunu belirtmeye çalışmıştır, kim bilir?

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı 13 km. uzaklıkta Mihreni (Mêrenî) Köyü, Türkçeleştirilmiş adıyla Ülgen Köyünde Şeyh Hasan Zeraki Türbesi mevcuttur. Yakınlarında aynı adı taşıyan bir de kale mevcuttur. Bu köy halen devlet tarafından boşaltılmış ve harabe halindedir. Tarihte bu sıkça olmuş; çeşitli kavimler ayrı milletlerden de olsalar, hükümü altına girdikleri hükümdarların adıyla anılmışlar. Osmanlılar gibi.

Sewêdiler

V. A. kitabının 99. sayfasında bölge mizde de yerleşik olan Sewêdilerden şöyle bahsediyor; *1470'lerde Uzun Hasan Siwêdi Beyleri olan Emir Fahreddin ve Mir Muhammed arasındaki çekişmeyi kullanarak bu emirleri zayıf düşürmeye çalışır. Mir Muhammed'e Hancuk ve Çapakcur beyliğini verir. Mir Muhammed'de gücünü arttırmış bir şekilde Sêwrek (Siverek)'e giderek kardeşleriyle savaşır ve öldürülür. Emir Fahreddin Siwêdilerin emirlliğini yürütmeye devam eder.*

Buradan Urfa Siverek'in adının kuvvetle muhtemel Siwêdi aşiretinden gelmiş olabileceğini ve de bizdeki

Sewêdilerinde kökenlerinin burası olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Etika-Etmani-Etmanki-Etmanan-Oтика

İç Anadolu'da Bala'nın Çığdemli köyü ve çevresindeki birkaç köyde yerleşik olan Etmaniler mevcut. Onların izlerine de yine Altan Tan'ın kitabında rastlıyoruz. Ona göre Berriye denilen geniş düzükte, bugünkü Ömerli ve Kızıltepe civarlarında yerleşik olan çok güçlü ve kadim bir aşiret olan Omeranlar aralarındaki bir ihtilaf nedeniyle ayrılıyor ve düşman oluyorlar. Bunlardan Mahmud Bey'in taraftarlarına Mahmudki, Osman Bey'in taraftarlarına da Osmanki veya Etmanki deniliyor. Ailenin ünlü liderlerinden biri Cuma (Cemil Axa, 1844-1912)'dır. Mardin yöresindeki Atmankiler 4 koldur;

1-Mala Azem

2-Mala Edi

3-Mala Fethé

4-Mala Abdullah

Yine şunu biliyoruz ve rastlıyoruz ki, Maraş yöresinde de Otika, Etika, Atkî, Etmanalar diye büyük bir topluluk var. Günümüz Pazarcık ilçesinde yerleşikler. Binbaşı Noel bunlara misafir oluyor ve onlar hakkında epey bilgi veriyor. Altan Tan, kita-

bının 123. sayfasında Atmankî'lerin Hayderan'lara bağlı olduğunu ve Kulp, Patnos, Bayhan ve Gevaş'ta varolduklarını da belirtiyor.

Altan Tan'ın kitabı „*Turabidinden Berriyé'ye*“ nda özellikle Eyyubi Kürtlerinden ve de Hasankeyf Meliklerinden (Sultan) bahsedilirken bölgemizde de mevcut en kala-balık aşiretlerden olan Reşî'lerden ve Celiki'lerden söz ediliyor.

14-15 yüzyıla kadar Hasankeyf de Meliklik yapan Eyyubi hanedanının taht mücadelelerinden bahsedilirken, Reşî'lerin istemedikleri bir Melik'i reddettiklerini ve yine kendilerine reis olarak Eyyubi soyundan başka bir Meliki seçiklerini yazar. Bu da onların daha o yüzyılda ne kadar etkili ve güçlü bir aşiret konfederasyonu olduklarını, bugün merkezleri Kahta (Kolik) olan bu aşiretin gücünün o zaman Hasankeyf-Batman'a kadar uzandığını gösterir.

M. E. Zeki Beg ise yine kitabının 354. sayfasında yaklaşık 5000 aileden oluşan göçebe, zengin Atmanikan'ların Bitlis ile Botan arasındaki bölgede ikamet ettiklerini ve yazlarında buradan Muş Ovasına indiklerini belirtir.

Yine M. E. Z. kitabının 346. sayfasında Kerkük İlinden sözederken Palani'lerden bahseder; „Bu a-

şiret tarımla geçinen 350 aile kadardır, Şirwan'ın doğusunda bulunan Karatepe nehri ile Zengabad arasında yaşarlar, bir kısmı da Dakka (Dakuk?) da ikamet eder.“

Günümüzde Haymana'nın Yenice (Sindiran) Kasabası sakinleri Palani olduklarını söylerler. Ama bunu kendilerinin Palu'dan geldiklerine atfederler.

Yine Şeyhbızınları ayrı bir başlıkta ele almış, Koyê (Koysancak)ehrinin güneyinde yaşayan tamamı sünni 600 aileden bahseder. Sayfa 349'da da Caf Aşiretinin bir kolu olan Mikailî'lerden söz eder. 2000 aile ve göçebe olduklarını ve mezheplerinin Şafii olduklarını belirtir.

Motki veya Modan Aşireti

Bitlis'in kuzeyindeki bir dağın adıdır ve bölge Kürtleri bu adla anılır. Tarihde 13-14. yüzyıllarda Modanlı'ların adı geçer. Bunların bir kısmı Zaza-Dimili dir ve Kerboran-Kiboran, Baban, Koson, Rucabe bunlardandır. Zeydan, Eriki(Heriki), Pirmusa ise Kurmanc'dır. Bunlardan en eski boy Babanlardır. Ayrıca Harput'un doğusunda yaşayan ve 1000 aileden oluşan Zaza Aşireinden söz eder. Günümüzde Mutki adıyla bir ilçe mevcuttur. Haymana'da Modanlıların 6 köy olduğunu bili-

yoruz. Kürtçeyi bilmezler, kendilerini Türkmen sanırlar. Sebebide bunların artık Kürtçe'yi unutmuş olmalarıdır.

Bunlar göçle gelen en büyük dedelerinden bahsederlerken Kürtçe deyiş ile Aliye Dehero (bak. Birnebun sayı 52 sayfa 72) diye anarlar (Eğer Türkmen asıllı idiyse neden Tahir oğlu Ali demiyorlar?) ve asıllarının Siverek Diyarbakır taraflarından geldiğinin ama Kürt mü? Arap mı? Türk mü? olduklarını tam bilemediklerini söylerler. Oysa tarihteki tüm belgeler bunların çok eski bir Kurt kavminden olduğu lehinedir ki bunların İç Anadolu'daki Kurtlerle aynı yerleri yurt edinmeleri de bunun belirtisidir. Yoksa Kurt enklavesine hemen 10-20 km ötedeki Türk köylerinin içine de yerleşebilirlerdi.

M. E. Zeki Beg'in D Bölgesi dediği Bayazid ve Erzurum bölgelerinde de yine Zırikanlı (Zirkî), Rışwan (Reşî), Bazikli (Baziki-Bêziki), Ademanlı (Mikâili), Pizyanlı (Pisiyan-Bisiyan), Şeyhbizini aşiretlerinin buralarda da yerleşik olduğunu yazmaktadır. Kitabında aşiret isimleri Türklerin söyledişi tarzda alınmıştır, Kurtlerin kendilerinin söyledişi tarzda değil!

Sayfa 369'da E Bölgesi dediği Kızılırmak ile Fırat Nehri arasındaki aşiretlerden bahsederkende

10400 aileden oluşan Koçeri aşiretinin adı geçiyor. Bu tanım tamanen Koçgiri'lilere uyuyor. Ya biz Koçgiri adını yanlış kullanıyoruz yada bu Kurtler tarihte heriki isimle de anılıyordular. Horasan'da Şii Kurtlerin en yoğun yaşadıkları bölgede de Qoçan isimli bir kent mevcuttur. Ayrıca Kurtler göçebelere de Koçeri derler.

Sayfa 370'de Van ve Maraş'ta yaşayan Celikanlardan, yine kökenleri İran'ın Lek bölgesi olan ve Adana'da yerleşik Lek Kürdi aşiretinden, Maraş'ta yaşayan Belikan (Bilik-Bilikî) gibi aşiretlerden bahsediyor ki, bunlar da Şereflikoçhisar, Haymana ve Kulu'da yerleşik aşiretlerimizdir.

F Bölgesi (İç Anadolu) dediği bölümde de, sayfa 371-372'den itibaren de Sakarya ve Kızılırmak arasında yerleşik Kurt aşiretlerinden bahsederken de şu tanımlamasıyla onların geliş tarihini belirtmek istemiştir ki, günümüzde elimizdeki hiçbir kayda ve belgeye uymamaktadır. Aynen alıyorum:

„Bu bölge Sivas, Ankara, ve eski Konya vilayetlerini içine alan Sakarya ve Kızılırmak nehir havzalarını arasıdadır ve Kurdistan'ın tamamen dışında kalır. Sultan I. Selim (Padışahlık dönemi 1512-1520)' in Kurt gurup-

larını Kurdistan'dan uzaklaştırarak zorunlu göçe tabi tutması neticesinde bu bölgeye gelen Kürtlerin fazla olması sebebiyle Kürtleşmiştir.

Öte yandan Ankara yöresinde bir Kurt gurupla karşılaştım, giyim kuşamları Erzurum çevresinde yaşayan Türklerin giyim kuşamlarına benzıyordu. Bir ara Erzurum'daki Türk'lere bu benzerliği sorunca, şu cevabı verdiler: kendilerinin, yeniçerilerin torunları olduklarını ve Sultan I. Selim'in burada boş kalan toprakları kendilerine tahsis ettiğini söylediler. Bundan anlaşılıyor ki, buralardaki Kürtler oraları sürülmüş ve kendilerinden boşalan yerlere bu insanlar yerleştirilmiş, işte Ankara yöresindeki Kürtlerin hikayesi bundan ibarettir.

Yani; buradaki Kürtler göçe zorlandıkları o dönemde milli giysilerini Türk giysileri ile değiştirmişler, nitekim bu giysi stili, Sultan Selim'in döneminde olan giysinin aynısıdır.“

Yazar 1937'de bitirdiği bu kitabı o günün koşullarına göre hazırlamış, o zamanki Muhacirlerden Sorumlu Genel Müdürlüğe sormuş ve Anadolu'nun merkezinde 50.000 Kürt yaşadığı cevabını almış.

Sayfa 363'de Sr. Mark Sykes'in „Halifelerin Son Mirası“ adlı eserinden alıntı yaptığı belirtiyor. Aşiret

veya boy isimlerinin kısmen Türkçe söylenişi ile buraya alınmış olmasında Mark Sykes'in bu bilgileri en aزىزinden Türkçe konuşan birilerinin aracılığıyla edindiğinin göstergesidir. Mark Sykes 1900'lerin başında bu çalışmayı yapmış. Ben o aşiretinin bölgemizde söylenen, bilinen adını yani gerçek ve doğru isimlerini parantez içinde yanına eklemeyi uygun buldum.

Seyhbizi: Kocadağ (Karacadağ olmalı!) eteklerinde yaşıyor, Eleşkirt civarında yaşayan Seyhbizinlerin bir kolu.

Sevli Aşireti: (Sewedi?) Çankırı'ya yerleşik.

Badili: Yozgat'a yerleşik ve Kureşi aşiretinin bir kolu.

Hacıbanlı: (Hecibi) Milli aşiretinin Cacımanlı kolundan.

Hatunoğlu: (Bir kabile adı) Milli aşiretinin kolu. Yozgat yöresine yerleşik.

Maxani Aşireti: (Mifki?) Kırşehir'e yerleşik, Milli'lerin bir kolu.

Bereketli: (Berkati) Kırşehir, 1000 aile.

Taburoğlu: (Bir kabile adı) 300 aile, Kırşehir

Cudikan: (Cûdkî) 200 aile, Koçhisar yöresinde, Cudi dağı civarından gelmişler.

Halkani: (Xeliki) 400 aile, aslen Rewandûz -Kalafani bölgesinden ve

Koçhisar yöresinde yaşamaktadırlar. (Celalilerin bir kolu olduğunu ve Reşi Konfederasyonuna karşılığını biliyoruz. Bölgede sayı sistemi farklı olan tek kürt topluluğudur. 10'dan sonra yanzdeh, danzdeh diye devam ederler.)

Sibkan Aşireti: (Bugün Kerpiç-Gunde Kosê de oturan Sêvikîler olmali), 500 aile : (Xeliki) aşiretinin yaşadığı bölgenin kuzeyinde yaşar. Serhad bölgesindeki Sipkî'lerle bir bağı yoktur.

Nasırılı: (Nasiri-Nasira) 60 aile, Ankara'nın güneyinde Karaali (Türk köyündür) yakınlarında yaşar. (Reşilerin günümüzde Bumsuz ve Yeniceoba'da olmak üzere yaşayan çok kalabalık bir koludur. 60 aile az bir rakam.)

Atmanikan Aşireti: (Etmanî) Çok eskiden hicret etmişlerdir.

Zirikan Aşireti: (Zirkî) 500 aile, Ankara'nın Kuzey batısında yaşarlar ve D Bölgesinden gelmişlerdir.

Cihanbeyli Aşireti: (Canbegi) 5000 aileden oluşur. Sultan Selim, Milli Aşiretinden kopararak Afyon Karahisar ve Akşehir arasına yerleştirmiştir. Anadol'un en batısında yaşayan kürtleridir.

Burada eğer I. Selimö Yavuz Sultan Selim ise o dönemde Milli Aşireti var mıydı? elimizde bir belge yok. Bilinen en eski belgelerde Millilerin ilk reisi'nin Timur Paşa olduğu ve onun da 1790'larda bu Federasyonu kurup başına geçtiğiidir. Eger III. Selim kastediliyorsa bu daha mümkündür.

Kaynaklar:

E. B. Soane, *Kürtler ve Onların Ülkeleri Hakkında*

Mark Sykes, *Halifelerin Son Mirası*

Mark Sykes, *The Kurdish Tribes Of The Ottoman Empire, 1908*

Ziya Gökalp, *Kurt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler*

Şerefhan, *Şerefname*

Minorski, *Kürtler*

M. E. Zeki Beg, *Kürtler ve Kürdistan tarihi*

Veysel Akdeniz, *Akkoyunlu-Kurt İlişkileri*

Altan Tan, Turabidin'den Berriye'ye

KALEBALTA KÖYÜ/GUNDÊ KELÊ

ÖMER YÜCE

Aksaray Kürtleri ismini, çevresine yerleşikleri il sınırları içerisinde bulunan, Türklerin Ekecik, Kürtlerin ise Hêlkekîç dedikleri dağdan alırlar. Ekecik ismi, Aksaray'da Kürt isminin "Sinonim" eş anlamıdır. Yani Aksaray'da "Ekecik'liyim" demek "Kürdüm" demekle eş anlamlıdır.

Kalebalta Köyü, Hitit İmparatorluğu dönemine ait olduğu sanılan tarihi Simandi Kalesinin altındaki kayalıkların eteklerine kurulmuştur. Aksaray il merkezine bağlıdır. Coğrafi olarak Aksaray'ın kuzeydoğusunda, merkezden 35 km mesafededir. Köy, Ekecik Dağı ile Şeqseq dağlarının bulunduğu bölgededir. Köyün Kürtçe adı "*Gunde Kelê*"dir. Köy Roma ve Bizans döneminde Simandi, Osmanlı döneminde Eyubeli olarak adlandırılmıştır.

Bu köy sarp ve dik büyük kayalar üstüne kurulmuş tarihi kalasinden dolayı Kürtler tarafından "Gunde Kelê" olarak adlandırılmıştır. Kalebalta köyü Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar gibi birçok medeniyete

evsahipliği yapmıştır. Yeraltı-yerüstü yaşamalanları, tarihi yapılarıyla bölgede özel bir yeri vardır. Köyün Simandi Kalesi, sarp kayalıklar ile çevrilmiş Kartal Kanatlı Aslan heykelî ile Ma'muriyye yeraltı şehri en çok bilinen tarihi mekanlarıdır ama Çiyayerêş dağları ve geniş ormanlık alanlarında coğrafik özelliklerini önpvana çıkarır.

Kalebalta köyü, 2000 yılı nüfus sayımına göre 350 haneli 1211 nüfuslu bir Kürt köyündür. Kürtçenin Kurmancı lehçesini konuşmaktadır. Nüfusu yazın tatil gelen gurbetçilerle iki katına çıkmaktadır.

Köyün Muhtarı, Süleyman Palta (Paşa) dır. Köyde Temel Eğitim okulu, Kur'an kursu, posta, sağlık ocağı, kanalizasyon, cenaze morgu, ikinci camisi, su şebekesi ve granit ocağı işletmesi vardır. 1967 yılında telefon, 1979'da da köye elektrik hatları getirilir. Eğitim imkanlarına 1959 yılında kavuşur.

Köy halkın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarımsal üretimin yanısıra söğüt ve kavak ağaçları köylü için önemli bir gelir

Kalebalta Köyü/Gundê Kelê

kaynağıdır. 1989 yılından beri köydeki Granit taş ocağı kısıtlı da olsa yerleşik halka iş imkanı sağlamakta-dır. Köy, yurtdışı döviz girdileri gelir kaynağı açısından ilk sırayı alır. Kalebalta'ların ekonomik durumlardaki düzermenin üst seviyeye çıkması 70 yıllarda Avrupa'ya çıkmalarıyla başlamıştır.

Kalebalta köyü kültürel zenginliği kadar doğal kaynaklarıyla da Ekeciğin önemli bir bölgesidir. Devlet tarafından yapılan jeolojik araştırmalar sonucu, köyün kuzeyinde yer alan kayalıkların bir çok bölgesinde zengin granit yataklarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu granit ya-

taklarının işletmeye açılmaması için köylüler her ne kadar direnmişlerse de başarılı olamamışlardır. Farklı dönemlerdeki muhtarlar da bu konuyu her ne kadar yöneticilere iletişimlerse de verilen işletme kararı ekonomik rant tercihi ağır basmıştır. Günümüzde granit işletmeleri aktiv bir şekildedir.

Köyümüzün kabileleri ise sırayla söyledir:

Soyadları Palta olan kabileler: Mala Xulis, Mala Ciwir, Mala Mistê, Mala Şakil, Mala Bengo, Mala Alosmîn, Mala İzzet, Mala Simmo, Mala Hazim, Mala Çelo, Mala Tırko.

Kalebalta Köyündeki zengin granit kaynakları

Yağdı: Mala (Alilo)Ali ye Yillo,
Mala Alan, Mala Milehmet, Mala
Silo, Mala Hacî, Mala Harrem,
Mala Qurî, Mala Cello.

Yüce: Mala Cengo, Mala Hassê,
Mala Remik, Mala Kommo.

Çayır: Mala Çolex, Mala Şeşo,
Mala Şêx, Mala Tirîn.

Geyik: Mala Melle Xanê (Mehmet,
1925 yılında vefat etmiş)

Gedik: Mala Qule.

Gedik: Mala Zorro

Teke: Mala Abtulleyê Yüzbaşı

Akın: Mala Çirro, Mala Hasik

Balta: Mala Cecikan

Işık: Mala Osê

Dilli: Mala Tâlo

Bektaş: Mala Tolci

Adak: Mala Bilal

Duyar: Mala Heqqî

Paltacıoğlu: Nokko oğlu Kemal

Altın: Hamdî oğlu Hacê.
Köyde kullanılan soyisimler ayrı ol-
sada, bir çok kabile akrabadırlar.

Kalebalta Köyü Muhtarları

- 1-Caferoğlu Osman Balta
- 2-Caferoğlu Haci Mustafa Balta
- 3-Abdullah Yüce, 4-Ahmetoğlu
- Mahmut Yağdı 5-Şakiroğlu
- Abdullah Balta 6-Haci Halil Yağdı
- 7-Muharremoğlu Hamza Yağdı
- 8-Celil Yağdı 9- Haci Tevfik
- Balta 10-Hamit Yağdı 11-Ramazan
- Işık 12-Hasan Çayır 13-Haćbeli
- Gedik 14-Baki Palta 15-Torun Palta
- 16-Kemal Paltacıoğlu 17-Hüseyin
- Yağdı 18- Süleyman (Paşa) Palta.

Tarihsel bazı izler

Kutsal Çirrik Suyu (Ava Çirrikê)
Kalebalta köyüne binlerce yıl önce

toprağa döşenen küp borular içinde ulaştırılmıştır. Köyün yukarısında kalan bağlardaki (Baxê jorîn) kaynağından Simandi Kalesine kadar döşenen topraktan yapılmış küp borular yaklaşık 1-1,5 km uzunluğundadır. Yüzyıllarca aktif olarak kullanılan bu küp boruların doğal ve sosyal nedenlerden dolayı tahripolması sonucu köylüler, suyun kaynağından sadece bir yere akıtlamasına karar verdiler.

Köydeki yaştılar tarafından anlatılan bir rivayete göre Yunus Emre, Tabtuk Babaya yedi yıl hizmetettiği sırada, günün birinde Tabtuk baba kendisine, Çirrik suyunun tatlılığınından bahseder. Yunus Emre, Kaleköy Baxê Jorîn mevkiinde Çirrik suyun aktığı kaynağa gelir, suyu doya doya içerek şöyle der “*Bir çok diyarlar gezdim, çok sular içtim ama bu su gibisine az rastladım. Allah şahidimdir ki bu suyun tadı ile zemzem suyunun tadı tipatıp aynıdır. Rabbimin bilgisine, ilmine siginirim ki kanaatim odur buranın suyu ile zemzem suyunun damarları sanki aynıdır.*”

Eskiden beri köy halkı Ava Çirrike'nin kaynak pınarından getirdikleri suyu kutsal kabuleder. Bu nedenle de genç kızların evlerinde su testileri dolu olmasına rağmen bu suyu almaya giderler. Genç kız-

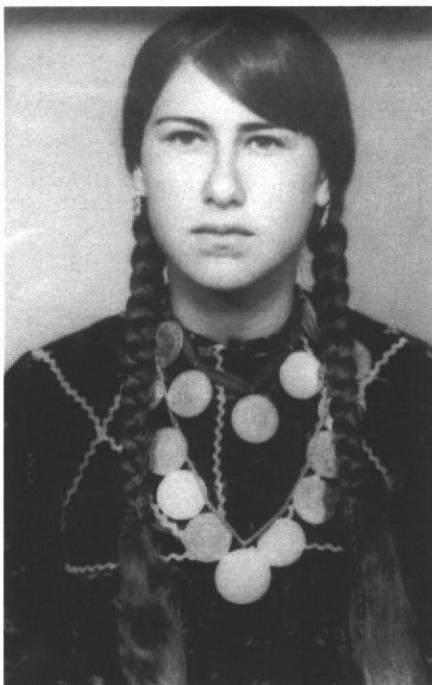
lar o sıcak yüreklerinin sesini dinleyerek, Ava Çirrike'ye gider, rüyalarını süsleyen prenslerini o masum bakışlı gözler ile süzmeye dalarlar. Köy gençlerinin uzaktan uğrak yeri olan Ava Çirrikê'ye gelip bir yudum su içme bahanesiyle aşk tanrıçasınasgiñirlar.

Ava Çirrikê

Ava Çirrikê, günümüze kadar eski berraklııyla kalmayı başarmıştır. Bunu da Ekecik diyarının mühendisi, Terixan aşiretinine mensup (Mala Melle yê Xanê) Rafet Geyik'e (Nokko) borçlu olduğunu unutmak gereklidir.

Mermer lahit Simandi kalesinin kuzey tarafındaki ön kapısında yer alan, tuğla kubbe ile örtülü kili se tapınağının yıkıntıları içinde mermerden yapılmış bir lahit mezar bulunmuştur. Bu lahit mezar ilk keşfedildiğinde sarı saçlı bir kadına ait mumyada içinde mevcutmuş, Roma İmparatorluğu dönemine ait olduğu sanılan bu lahitin içindeki mum-

AsİYE (ASÊ) YAĞDÎ . YÜUCE

yayı günün birinde yabancılar kimseye haber vermeden taşıyip götürmüşler. Mumyayı yaklaşık 3 tonluk lahitin içinden çıkartıp götürdükle ri, köyün yaşıları tarafından anlatılır. 1910'lu yıllarda köylüler tarafından köşelerinde öküz başları, yanlarında yılanlı çeleng kabartmaları bulunan bu mezar lahit yerinden çıkartılarak kağın ile köye indirilmiş ve lahitin kapağı taşınma esnasında kırılarak yok olmuştur. Kapağın üstünde bir tül altında yatan bir erkek ve kadın kabartmasının bulunduğu yaşılar tarafından dile getirilmektedir. Köyün üst tarafında yapılan Ava Çirike üstüne yapılan çesmenin

önüne havuz olarak koyulmuştur.

Warê Reşîyan Bölgesi Osmanlı tarafından Kürdistan'dan sürgün edilen Reşî aşiretinin çoğunluğu başlıca ortaanadolunun üç şehrine yerlestirilir. Ankara, Konya ve Kırşehir il sınırları içerisinde ovalık ve kırsal alanlara iskanedilen Reşîler Aksaray'ın Ekecik bölgesinde yer alan Kalebalta köyünde bir semte sahiptirler. Kalebalta köyü Alê Tapan mevkiinin alt kısmında yer alan civara Warê Reşîyan denilmektedir.

Warê Reşîya'nın üst bölgesinde yeralan büyük dağa da "Çiyayê Reş (Şeqşeq)" dağı denilmektedir.

Burada eski bir mezarlık vardır. Kime ait olduğu tam olarak bilinmemektedir. Eskiden yaz aylarında, yaylada ölenlerin bu mezarlığa define dildikleri bilinir. Köye bu semtte önceden Reşî aşiretinin gelip yerlesiği, sonradan bu aşiretin kendi gücünü kaybederek diğer aşiret ve kabilelere karıştığı, bu nedenle de isimlerinin bu semtte kaldığı ileri sürültür. Köyde bir çögünün vefat ettiği bazı yaşılarımızın kendilerinin Reşî olduklarını sıkça dile getirdiklerine birçok kişi zaman zaman tanık olmuştur. Bu bölgeye Warê Reşîyan denmesinin altındaki sebep bana göre; eskiden buranın Reşî Aşireti tarafından yayla olarak kullanılmıştır.

Kalebalta Köyünde Turbe (*Quwê*) geleneği

Quwê ziyaretgahı ve Çile ateşi 1965 yılında köy muhtarı Hamit Yağdı döneminde Quwê dedikleri eski hıristiyan mezarlığının ortasında, evliya olduklarına inanılan zatın mezarının etrafı, duvarlarla çevrilerek oda haline getirilir. Sonraki yıllarda bu mezarın etrafı, yeniden genişletilerek türbe haline getirilir. İçindeki yatırında Topal (Kulek) Abbasi adlı birisi olduğu rivayet edilir.

Turbe (*Quwê*) iç görünümü

Quwê'nin kime ait olduğu, hangi tarihte yapıldığı ise kesin olarak bilinmemektedir. Değişik dinlere

mensup mezarlıkların arasında yapılan Quwe'nin çevresindeki mezartaşları ise değişik haç figürler ile işlenildiği görülür. Günümüze kadar yapılan yoğun tahribatlara rağmen, gözle görülür biçimde bazı mezartaşları ayakta kalmıştır.

Bazı tarihi kaynaklarda burasının tarih öncesi zerdüşi ve hıristiyan tapınağı olduğu da rivayet edilir. Kürtlerin ilk dinleri olan zerdüslük döneminde kalan bazı inanç davranışları islam karışımı ile günümüze kadar gelebilmiştir. Köylüler burayı kutsal saydıkları için her Quwê ziyaretinde, yağlı çile ateşini yakarak ateşi söndürmezler. Her yeni gelen ziyaretçi yağlı çile ateşini tazeleyen. Bu gelenek *eskisi kadar olmasa da halen devam etmektedir.*

Turbe (*Quwê*) Eskiden sürekli yaktıkları "Ateş" bölmü. Şimdi gaz lambası kullanıyor.

Tapınaklarda sürekli ateşin yanmasından dolayı, zerdüştlerin ateşe tapınmakla suçlandıklarını ancak zerdüştlerin ateşe tapmadıklarını ve onu sadece aydınlığın, güneşin, aklın ve özgür iradenin, adil düzenin iyi ve güzel şeylerin sembolü olduğunu belirtelim.

Kalebalta köyü (Quwê) yanındaki bu mezarlığa yıllar sonra ilk defa tekrar defn işlemi yapılmıştır. 1991 yılında hayatı gözlerini yuman Kaleköy alimlerinden olan (Melle Kuddus) Kuddusi Yüce bu mezarlığa defnedilmesini vasiyetetmiş ve isteği yerine getirilmiştir.

Dövme

Bölgelerde dovme kültürünü en son yaşıtanlardan Mala Çelo ve Xece'nin kızı olarak dünyaya gelen Qera Bodikê dır.

Qera Bodikê Şêxbizêni aşireti-ne mensuptur. Mala Şeh ailesinden Mustafaoglu Ömer ile evlenmiş Zeynep benimde rahmetli dedem

Babam, Mustafa Yüce, Annem (Qurcê) Hatice Yüce, oğlum Welat için kurşun dökme geleneğini yaparken

Fethi Çayır'ın annesidir. Zeynep köy odasında bir araya gelen köy meclisi içinde erkeklerle aynı ortamda rahat davranışları ve çekinmeden kaçak tütünü sarıp-içen saygın bir kadınmış. El ve alnında yer alan 'yıldız' ve 'güneş' dövmeleriyle dikkatleri çeken bir Zeynep hanımın (Qere-Bodik) bu dovme motiflerinin daha genç yaşlardayken, uğursuzluğa karşı kendisine şans getireceği düşüncesiyle annesi tarafından yapıldığı söylenilir.

Köy kadınları arasında dövmeler konusunda Qere-Bodik'in kayınının kızı olan Kalebalta köyü eski muhtarlarından rahmetli Celil (Cello) Yağdı'nın karısı Elê' nin çevresindeki lere şunları anlattığı bilinir: "*dövme sıvisı, anne sütü ve hayvanların kesesinden elde edilen yeşil renkli bir sıvinin karışımıyla ile elde edilir. İsteklere göre farklı doğal renklerin karışmasıyla vücuda ığneyle işlenir*"

Hêlkeçik diyarı bir sevdadır. Hêlkeçik bir dünyadır. Hêlkeçik bir semboldür. Hêlkeçik bir yaşam atesidir. Hêlkeçik klami bir dramı anlatır. Hêlkeçik klami haksızlığa bir isyandır. Ekeciği iyi anlayabilmek için Remê Helkeçığın kendine has anlatımı ve yorumu ile seslendirdiği "Hêlkeçik" klamını dinlemenizi tavsiye ediyorum.

"Hêlkeçik"

Hêlkeçik gundê te şîrin e
Newalê te tijî gulî nin
Her alê te sê rengînin
Serê dilê min birî ne
Hêlkeçik hêlakeçik
Navê te kirin Ekeçik
Lo delalno law û kecik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ti bilind î
Hêlkeçik serbilind î
Hêlkeçik min dilda yî
Min qew te serhilda yî
Hêlkeçik hêlakeçik
Navî te kirin Ekeçik
Lo delalno law û kecik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ava te sar e
Derdor ra te tijî mar in
Ciranê te gurên har in
Mi tu nedî va çend sal in
Hêlkeçik hêlakeçik
Navê te kirin ekeçik
Lo delalno law û kecik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Hêlkeçik ciyayê me yî
Warê bav û kalê me yî
Sêsit sali benda te me
Hêlkeçikan ra silavên min hene
Hêlkeçik hêlakeçik

Navête kirin Ekeçik
Lo delalno law û kecik
Min xelaskin ji vî akle biçûk

Remê Hêlkeçik 01.12.2009

"Kalebalta köyünün Meşhur Türküsü"

Lilo dîno tu kî çikî du jinan
Yekê nan hanî ber mi danî
Yekê av hanî ber mi danî
Yekê kêt hanî ber mi danî
Lilo dîno ti kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênc bizinan
Bicérînê dora baxu bostanan
Xelkê du jin girtin dilê min ketê
Yekê got zerêye miyê zer tinnê
Yekê got fistana min a sor tinnê
Lilo dîno tu kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênc bizinan
Biçérînê dora baxu bostanan
Yekê got lawêkê min tinnê
Yekê got qêcika min tinnê
Yekê got te nikaro te çîma ez hanîm
Lilo dîno tu kî çikî du jinan

Xwû ra birê nede dêwpênc bizinan
Bicérînê dora baxu bostanan
Iro disan qewxa du jinan aklimi der nê
Naxwazim oda doşelîya vê germê
Ciyê min dayni ber tîpiyew ber sermê

Lilo dîno tu kî çikî du jinan
Xwû ra birê nede dêwpênc bizinan
Bîçêrînê dora bax û bostanan

Berhevkar: Ramazan Yüce
(Remê Hêlkekicik) 15.08.2005

Not:

Bilgilerinden yararlanmış olduğum ve bugün bir çoğu rahmetli olmuş köy yaşlılarımızın isimleri ise şunlardır;

Ramazan Yüce (Remê Hêlkekicik), Babam Mustafa Yüce, Annem Hatice (Gurcê) Yüce/Çayır, Haci Bekir Yüce, Abdullah (Gilo) Yüce, Abdullah (Derdo) Yüce, Salih Yüce, Fethi Çayır, Lütfî (Niti) Palta, Rafet (Noko) Geyik, Muhamet'e Faret Geyik, Nurik Palta, Esma Palta, Aynik Yağdı, Adule Yağdı, Abdullah (Nisko) Palta, Seydo Teke, Ali ye Alosmin Palta, Ekrem'e Xule Gedik, Capan'e Cello Palta, Davut (Davo) Palta, Lütfî Yüce, Süphan ve Ismail.

Özellikle bu araştırma çalışmasında en büyük desteğini, katkısını esirgemeyen başta Ramazan Yüce olmak üzere yukarıda adı bulunan herkese teşekkürler.

AKSARAY ZAZACASI (III.)

NÊÇÎRVAN QILORÎ

Aksaray Zazacası ile ilgili yazı dizimizin bu üçüncü bölümünde, Aksaray Zazacası yazılı edebiyatından bazı numuneler vererek Aksaray Zazacası'nın dil özelliklerini daha yakından göstermeye çalışacağız.

Bu bölümde, Nêçîrvan Qilorî'nin kaleme aldığı **Hem û Kutikê Cîrûnûn** (*Hem Ve Komşuların Köpeği*) isimli öyküyü ve **Kimê Biwatêni ki** (*Kim Derdi ki*), **Rindikê Diwê ma Leyla** (*Köyümüzün Güzeli Leyla*) ve **Ez Bimrî** (*Ben Öleyim*) isimli şiirleri okuyabilirsiniz. Ayrıca **Fatiha** ve **Kafirun** surelerinin Aksaray Zazacası'yla yapılmış çevirilerini de okuyabilirsiniz. Surelerin çevirisi Gурдо'ya ait.

Hem û kutikê cîrûnûn Nêçîrvan Qilorî (2000)

Tewer di warti warêni. Kutiko ki bindê warti di yîwrayî hî biyo, vengêka ki zerê yîsûnî pa viyşenoya hewtêni. Vengê kutikiya, Hem hûn ra warişt.

Şiwi hûn nêkûtbi çim. Heta siwa werdê pencera di niştrobi û tewer

ûniyabi. Ki roc veciyabi nêveciyabi şibi kidê Apikê Qemberî û ser ya mesela tede reyna qalîkerdbi. Biadê zî omiyabi kiye û şibi kutbi cadê xi ki rakûyo.

Di hîre seetî rakût nêrakûtbi, vengê kütikiya warişt.

Şi werdê pencera, tewer uniya, dî ki, kutiko ki we hûn ra warazno, kütikê cîrûnûn o.

Xiw xi wa:

—Qey ez şima ra çiqa razî yûn, kutikê şima ra zî razî bî! Him nêşkenê ci bûniyê him zî kütik dûne werdê kapî.

Üncî zî şî mitvaxi, teştê nûnî ra çend letê nûnî yê ki yîwrayî wûşk biyê guriyotî û şî verdê qapî. Venda kütikî da. Wa:

—Biyê ita, hun to rê nûn!

Kutik vazdişêka xi rasna di Hemî. Xi ricifna. Dilopê awki perrê Hemî. Hemo ki xi qapira nîmcet veto tewer, pa hîbi. Wa:

—Tiyobe, tiyobe! Him nûn dunû ci, him zî mi hî keno. Nî nûnî biwori û cihenem bi şo!

Kütik nûn ker fektê xi û ome

verdê ningûndê Hemî, sarê xi zî pa ningdê yiya esterna. Ti qey vinê, kûtik nî haldê xiya yîrê teşekur kerd. Hemo ki heywûnûn ra zeaf haz keno, keyfê xi ci ome û wa:

—Piso boyîn, de şo! Haa, ki zerê to rîyna bî viyşûn gunê ti rîyna bê!
Çito bo, nûno miyo wûşk kiyedi tim yeno dîtîş. Zaten xêca mi kimo nûn bido to!

Ti qey vinê kutikî we fihem kerd û xi piy ser guriyot. Biadi zî, nûn fekti, boçikê xi şûna û şî bindê doldê dari di niştro û nûnê xi yo wuşko ki varta hîbiyo, werd.

Hem senewera kût zere. Şî hetê lindûnî. Destê xi ker bindê yorxûnê ki ra û bin ra çiqinê ki vet. Çiqin guriyot ard ser cadê xi. Ser cê niştro. Çiqin akerd. Domçê ki yo ki biriqiyeno tede wi. Hemî domçe kerd destê xi û ber hetê saradê xi. Vengêdê serdiya:

—Bûüm, bûüm! va.

Vengê xiyo qalino ki rêki di siyê domçê rastiqinî fek ra veciya, we xi zî pa niciqiya. Pore xi telî telî bî. Va:

—Îşala, hacet nêmûno ki e nî bidî xewitnayîş. Ax, aax, Appiko Qember! Gunê ti destî xi gidar biyerê û na mesela halkê! Yoxse, piyniyê nî kena zeaf pîs bo; zeaf gonî yo biyo riştîş, zeaf!

Hemî domçê xi senewera kerd di çiqin. Çiqin rind pişt ra ci û ber kerd bindê yî yorxûno ki bin ra vetbi.

Reyna şî serdê cê. Xi derg kerd. Heta mallêdê şûnî cadê xi ra nêwarîşt. Kiy ki cadê xi ra warîşbi, hidî roc zî şibi awûn.

Cadê xi ra warîşt. Hawa sidê aşma gucigi serd bi. Çêdo qalin guriyot serdê xi û şî mitvaxi. Xi rê pirşungêki pûti. Koçiki ramiti di pirşungi. Rasta, yî çend roc biwi ki nûn nêwerdibi? Yî xi zî xi ra pers kerd, lakîn nêşka cûwabékî bido. Pirşungê yî di çim dê yî di siyê cewahîrî wî; afiyeta werd.

Hidî tewer ra varti zî agûnabi.

Hem Tenê wi! Tenê bi sere xi wi. Mey û piyê xi riwêna ra merdi bî. Yîw dê xiyê bîn zî çino bi. Çend serre bi? Ma vaci hîrîs, nê nê, hîrîs di wi. Riwêna ra tewer de diwi di bi. Kiy ki pî û mîyê xi yê pîrî şibî rexmetê Homê, we zî veciyabi tewer; werê xijabi Axsarayî û úca ra zî şibi sûka pilli, Yîstanbili. Úca des û pûnc serrî mend. Kiy ki va, ita hidî gurê mi qidiya, min zeaf bêriya diwdê xi kerdi, werê xi da diwi û va:

—Wa Yîstanbilê şima wa şimarê wo; diwê mi mi rê bes a.

Hini omiyewi diwi. Di serrî werê wi. Kiyê xi yo ki cîrûnûn re biwi axûr, destê yînî ra senewera guriyot

û xi rê siwax kerdi. Tewerê kî zî boyax kerdi. Kiyê xiyê di-odî, hîdî yê yî tenê wi. Hem kiy ki amiyebi diwi dîbi ki, kiye, herim û baxê yî, diwicûn xirê mundê xi di semî kerdê.

Kiye, omiyebi niomêbi guriyotbi.

Lakîn, Reşîdê Tosinî yo ki dest eştbi herim û baxê yî razî nêwi ki, nîni teslîmê Hemî biko! Niyetê lajdê Reşîdî yê ki herim di darî ramitiwî û baxî ra zî guşa guşa enguri guriyetêni çinêwi ki herim û bax bidê Hemî.

Hem omiyebi diwdê xi ki, piyniyê heyatê xi ûca viyarno. Diwê xi, yanê diwê Poringi hesretê desî pûnc serrûn bî. Ne tenê diwê xi Poringi, diwê bînî zî çîmdê yîdi bi qedr û qîmet bî; kerî kûçê Qelekoyî, keşmê Poringa Kici, yînê Gelesîni, koyê Kurdalûn, xûnê Alaxûnî... Diwe binî zî, yiwbî yiwbî qedr û qîmet bî: Qilorî, Godileri, Sarmalî, Saraxil, Çalê Bekîrî û diwê bînî.

Hem şibi hetê Reşîdî û ci ra vawi ki, we herim u baxê xi senewera wazano. Reşîdî zî no qewernabi û vabi:

**Herim û bax hîdî yê min e.
Ti des û pûnc serrî çinêbiyê, kimî wayîrtiyê yîni kerdi? Nikê zî ti omiyê û herim û baxî wazenê!
Şo, wa çimê mi to nêwiyenê! Ti nêşiyorê, ezê to pirodî!**

Hemî na qali ra hez nêkerd. Hemî herim û baxê xi waştêni û hîdî qîmetê qêt û warê xi, mal û milktê xi zûnêni. Yîwêrî nêşkerdêni kiyê yî, herim û baxê yî destê yî ra biguriyotêni!

Hemî hîdî qîmetê diwdê xi zî zûnêni. Na diwa Poringi ki tede omiyo ri dê dinya, tede pîl biyo, mey û pê xi, wûniki û bayîkê xi tede omiyê ri dê dinya û şiyê diyardê melekûn, diwê yî wî! Kimê yî diwdê yî ra we serd bikerdêni, yan zî we biqwirtêni? Qe yîwerî!

Şibi hetê mixtarî. Apiko Qember pîlê diwi wi û mixtar bi. Hem xi zûnêni niyêzûneni Qember mixtarê diwi wi. Hemî mixtarî ra waşbi ki, wa yo arê yînî viyêno. Reşîdê Tosinî û lacê yî wa zerdê xiya herim û baxê yî teslîm kê. Hemo heta ki mireno yo wêyr di malê xi biveciyêni; piyniyê nîdi merdiş zî biwêni, yî yo malê xi yîwêrî re nêwerdêni!

Ya roc, Appiko Qember şî Reşîdî di qalî kerd. Reşîd kereviya, sûr bi, didûnê xi şê di cê. Qemberî ra va ki:

-Ti xi tûrê nî gurî meki!

Ya şundi, Reşîd û di lacdê yî tîfîngûna omî dûrdê kidê Hemî. Niyetê yînî cîdî wi. Yinê Hemî pirodêni û bieştêni serdê mildê lacdê kicî yê des û çehêr serrûn.

Lakîn hewesê yînî qursaxdê yînî de mend. Kutiko ki dîwi ki durdê kî ra yîsûnî giyrenê, hewta û xi eşt serdê yî lacîkûn ra yîwêrî. Lacik erdo kut. Kutikî kiftê nî gaskerd û gonî kerd. Kutik veciya ra ser û niyeverda ki we xi tado.

Hem wengdê kutikiya hûn ra warîst û perra ser ningûn. Si verdê pencera û tewer uniya. Dî ki kutikê cîrûnûn serdê lacdê Reşîdî yo.

Kutikî kift û ningê lacikî çîr-çîrî kerdiwi. Reşîdî tîfingê xi nîşûnê kutikî guriyot û lacdê xi ra va:

-Xi weta biyêri!

Ki lacikî xi destê kutikî ra xelesna nêxelesna, Reşîdo ki, ti qey vinê har biyo, adir verda serdê kutikî. Kutik cadê xidi kût, xir xirî kûti di nî û demeki piyra bêveng mend. Goniya ki serdê purtê sipîwundi siyê awki giyriyêni, bindê tîrîcikê aşmîdi sîdê gulmori asiyêni.

Hem vaşt şî domçê xi guriyot. Ome verdê pencera. Cam nuçikdê xiya şikit û domçe eşt yînî. Hîrê çehêr qurşûnî şê di yînî. Reşîd û lacê yî remmê.

Hem veciya tewer û şî hetê kutikî. Kutik bêcûn bi. Hemî destê xi serdê kutikê becûnî ra çarnê. Çimê xi bî pûrrê hersûn.

Heta ya caxî cîrûnê ki vengdê downîcûn û tîfingûna xi hesiyêbi veciyê tewer. Serê Hemî bi pûrrê mileti.

Ki siwa bi, Hemî verdê kidê xidi çalikêki adê. Hemî, kutiko ki cûne yî xelesna, kerdi ya çaliki, ser guriyot û awdê.

....

Dima nî hadîsê ra, Rêşîd û lacê yî diwi ra remmê. Si diwdê Qereqûyî. Si úca hetê merdûmûndê xi. Demêki uca mendî. Úcara xeweri şawiti ki wa Hem yînî efko. Herim û bax zî wa Hemî re wo.

Hemî yê efkerdî. Yê fetelî, omî diwi. Lakîn Hemî reyna zî yîni di qalî nêkerd. Çirê ki xatirê yî kutikî hetê Hemîdi zeaf bi.

....

Nikê serdê ya çalikidi gulê surî berz biyê û Hem awkê yî gulûn kêm nêkeno.

KIMÊ BIWATÊNI KI

Destê mi xerîp mendê,
Destûnê to giyrenê.
Ça mendo huyayîşê ridê to, delalî?
Ez yîro bermenû!
Kimê biwatêni ki tiya mi verdê şiyorê,
Mi ina piydê xi di tenê!
Bindê vartî di tenê giyrenû,
Tenê bermenû,
Mi mehuwî, çimûndê mi mewûnî,
Ez yîro şarmiyenû!

Kimê biwatêni ki tiya mi verdê şiyorê,
Mi ina piydê xi di tenê!

Nêçîvan Qilorî (23-01-1994)

Rindikê diwê ma, Leyla

Leyla, Leyla ti Leylûn a
Him xezali him ceylûn a
Him say a ti him leymûn a

Ti yê min a, ti yê min a

Ti findiqê darê ma
Ti rindikê diwê ma
Ti gecika hopnînna
Çin a
Çin a
Ça menda?

Ti Leyla ya, ez Mecnûn û
Tî xanim a, ez mêmûn û
Ti xazal a, ez Nêçîrvûn û

Ti yê min a, ti yê min a
Ti findiqê darê ma
Ti rindikê diwê ma
Ti gecika hopnînna
Çin a
Çin a
Ça menda?

Nêçîvan Qilorî

(23-01-1994 / 27-05-2013)

Ez Bimrî

Ez bimrî, ez bimrî
Ça yê destê to yê germî
Ez bimrî ez bimrî
Mezel zef serd o
Ez bimrî, ti weş bi

Ez kor bî ki ti çin a
Ez bimrî ki ti nêna
Ki sewenno wa biwo
Ez bimrî ti weş bi!

Pê to kor bo, mey to kor bo
To dey laj de şarî

Wa lajê şarî kor bo
Ez kor bî ti weş bi!

Ez kor bî ki ti çin a
Ez bimrî ki ti nêna
Ki sewenno wa biwo
Ez bimrî ti weş bi!

Nêçîrvan Qilorî

(23-01-1994)

Sureya Akerdişi (Fatihâ)

1. Paw nameyê Huoma yo ki rehmun û rehîm o
 2. Hemd qey Huomayo ku weyrê elemun o
 3. (Yo) rehmun û rehîm o
 4. (yo) sahê riocê mehkeme yo
 5. Ma tenê qey tîo parezî kennê w ma hawarıya xi tenê kennê tîo.
 6. Ma fîni serdê rêya raştî.
 7. Rêya iyyê ki tîo rehmetê xi do ci.
 8. Xeyca iyyê ki ti cirê amîê xezawi w kutê rêya şâsi.
- Amîn.

Tadayox : **Gurdo**

Sureya Kafîrun

1. Vaci, ey kafîrî,
2. Ez yo ki şima cirê parezî kennê nîêparezennû.
3. Yo ki ez cirê parezî kennê, şima nîêparezennê
4. Ezê yo ki şima cirê parezî kennê nîêparezî,
5. Şima zî yo ki ez cirê parezî kennû nîêparezê
6. Dînê şima şimarê, dînê min zî mirê.

Tadayox : **Gurdo**

"Pontos Antik Bir Kimliğin Geri Dönüşü"

AMED TİGRİS

Karl Ludwing dibêje;
"Dema dîroknivisek
bûyeran nerast
dinivise, yêñ din jî hetâ dawî
li ser riya wî dimeşin"

Gelo em di derheqê cîranê xwe
yêñ dîrokî Pondosiyên ku di ser-
dema antîk de, di warê çand û
şaristiyaniyê de serkêsiya cîhanê
kirine de, ci dizanin?

Çend roj berê niha
hevalê min ê hêja Ali
Çiftçi pirtûkekê ji min
re anî û tewsiya kir ku
bixwînim. Pirtûka Mihalis
Haralambidis a bi navê
*Pontos Antik Bir Kimliğin Geri
Dönüşü* (*Pontos Nasnameya
Antik a Lixwevegeri*). Weki
di navê wê de jî diyar dibe,
pirtûk bi tirkî ye û îsal di
nav weşanêن Stravon de
derketiye. Orjînala wê bi
yunanî ye, lê li tirkî hatiye
wergerandin.

Pirtûk ji sê besan pêk
tê. Beşê yekem nivîsar û

axaftinêن nivîskar in ku di rojna-
man de derketine û gelek civînêن
navnetewî de hatine pêşkêskirin.
Beşê duyem dokumet û nameyên
du di derbareyê komkujî û koçber-
kirina pontosan de, dane rêxistinêن
navnetewî ne. Beşê sêyem jî ji
çand, huner û civaka pondûsan a
dîrokî û wêne ne.

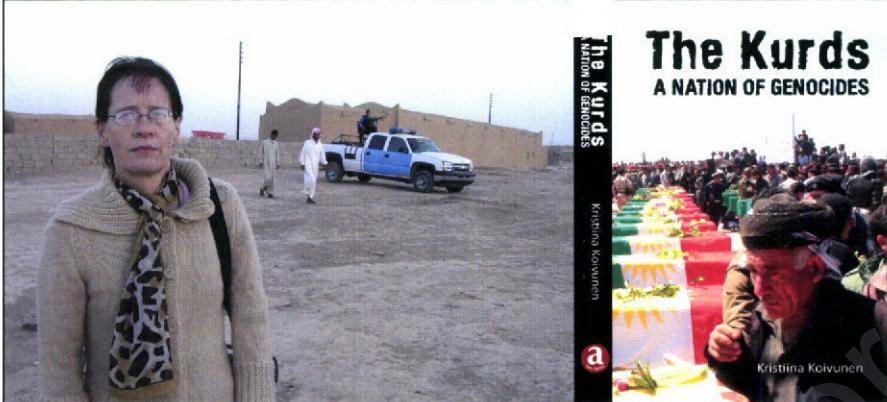

Em di derheqê Pondusan de xwendî kêmzanîn û kêm agadariyan in. Min bi xwe dema vê pirtûkê xwend ji xwe şerm kir ku heta niha min çawa li ser pondosan berhemeke weha hêja nexwendiye. Welatê pondosan li qeraxê Derya Reş bi dirêjayî ji Sinopê heتا Trabzonê û ji navê ve ji heتا Gümüşhane û Amasyayê ye. Pontos bi yunanî derya (behr) e. Pondosî bi xwe yunanî ne û hîn jî zimanê wan nêzîkî yunaniya kevn e. Heta dema osmaniyen li herêma xwe serbixwe bûn. Bi taybetî ji serdema Yavuz Selîm şûn ve ji aliyê osmaniyen ve hem ji aliyê netewe û hem jî ji aliyê dîn ve hatine asîmîlekîrin, kuştin û koçberkîrin.

Di şerê navbera osmaniyen û rûsan de, bi taybetî di navbera salên 1828-1878, 1853-1856 û 1877-1878an de pondosî neçar mane ku koçberêن Rûsyayê bibin. Di van salan de ji ber ol û neteweya xwe hatine, kuştin û koçberkîrin. Yêن ku li Pondoşê li ser axa xwe mane mecbûr kirine ku ola îslamê qebûl bikin û zimanê tirkî hîn bibin. Lê hezar mixabin komkuji û koçberiya herî mezin, dijwar û bêbav di navbera salên 1916-1923an de

hatiye kirin. Salek piştî ferмана ermeniyan dest bi ferмана pontosîyan kirine. Anglo di dema desthilatdariya İttihat Terakkî û Komara Kemalist de komkujiyên herî mezin bûne. Di vê demê de 350 hezar pontosî hatine kuştin û bi hezaran ji ser axa xwe hatine koçberkîrin. Yêن musilmankirî li ciyê xwe mane û yêن sirgûnî ji Kafkasya heتا Kazakistanê, ji Yunanistanê heتا Almanya, Amerika û Avustraliyê tengezar, tar û mar bûne.

Hewce û hêjayê gotinê ye ku mirov bêje, *Mihalis Haralambidisê* pontosî di vê pirtûka xwe de gelek caran destnîşan û dubare dike ku piştî hewqas karesat, komkuji, asîmîlasyon û koçberiya dijwar, niha di nav pontosiyen li ser axa xwe mayî de, bi taybetî nifşê nû yêن xwenda her çiqas musilmantiyê qebûl kiribin jî, lê xwe wekî gelê Pontos dibînin. Ew zimanê pontosî hîn dîbin û daxwaza mafê netewî dikin. Bi wan re nasnameya netewî çêbûye û her ku diçe di nav ciwanan de hişmendiya nasnameya pondosî xurt û berfireh dibe. Nivîskar lo-ma navê vê pirtûka xwe "Pontos Nasnameya Antik a Lixwevegeri" lê kiriye. Pirtûk hêjayê xwendinê ye.

Ji destpêka bihara ûsal bi navê **THE KURDS A NATION OF GENOCIDES** (*Kurd, neteweyé ku ketiye ber komkujiyan*) ji aliyê weşanxana Apecê ve bi zimanê îngilîzî derket.

Ev kitêp ji aliyê lêkolînera civakî û şareza ya pîrsa kurd Dr. Kristina Koivunen ve hatiye amadekirin. Koivunen ji Finlandayê ye.

Koivunen berî 15 salan mastera xwe li ser rewşa pênamberên kurd li Finlandayê hazir dike. Bi vê xebata xwe kurdan ji nêz ve nas dike û herwiha bi kûrahî dixwaze doza kurd binase û ji ber vê di 2008an de berê xwe dide Kurdistanê. Pêşî li Bakûrê Kurdistanê û di wan salên dawî de ji xebatên xwe li Başûrê Kurdistanê didomîne. Dema li Kurdistanê lêkolînan dike, serwext dibe ku li herdu beşen Kurdistanê komkujiyên li dijî kurdan pêk hatine. Ji vir dest bi lêkolînen xwe dike ka pêvajoya jenosidê çawa destpêkirye û di kîjan prosesan re derbas bûye.

Di pêşgotina lêkolîna xwe de bi kurtî wiha dibê;

"Diroka kurdan koçberîya bi zorê, komkuji û qirkirîna neteweyekê ye. Komkujiya li Dêrsimê, bomberankirina kîmyewî ya li Helepê û kampanya Enfal, çend nimûneyên ku herî pir hatine naskirin.

Ev proseseka dûr û dirêj e ku gav bi gav ji dema osmanîyan, bi progra-ma Tanzîmatê, 1839an de dema otonomiya mîrîtîyên kurdan ji holê rakirin, ve dest pê kiriye.

Ev kitêp analiziya komkujiya kurdan e. Ji salên 1920î fikrê yekîtiya netewî ya kurda xurt dibû. Lî ew komkujiyên wê demê û herwiha parcekirina Kurdistanê ev prosesa yêkitîya netewî ya kurda, sist û jar kir. Jenosida ziman û çandî li Bakûrê Kurdistanê hê berdewam e. Li Başûrê Kurdistanî ji, ji ber lihevnekirina sînorên deverên Kerkûk û Musulê metirsîyek hê heye! ..."

The Kurds A NATION OF GENOCIDES

Kristiina Koivunen

The history of the Kurds is a history of deportation, massacres, and genocides. The Dêrsim massacre, Halabja chemical bombing, and Anfal Campaign are the most famous examples. They are steps in a long process which started from 1839 when the autonomous Kurdish emirates were crushed by the Tanzimat program in the Ottoman state.

This book presents an analysis of the Kurdish genocide process; how it has affected the Kurdish society? In the 1920s, the Kurds were at a proto-national level, moving towards national unity. But the genocides and partition of Kurdistan stopped this process. As a consequence, there was a movement back towards tribal and local rule, which aided Turkish and Iraqi governance of North and South Kurdistan.

The process of cultural and linguistic genocide still continues in North Kurdistan. In South Kurdistan, there is, at this time, the danger of a new genocide in the Disputed Territories, especially in Kirkuk and Mosul.

Pagpatay ng lahi .

apecförlag@telia.com • www.apec.nu

Beställs även via Adlibris

Diéth chüng . Dienocide .

תעלת גנואיד . 种族灭绝